

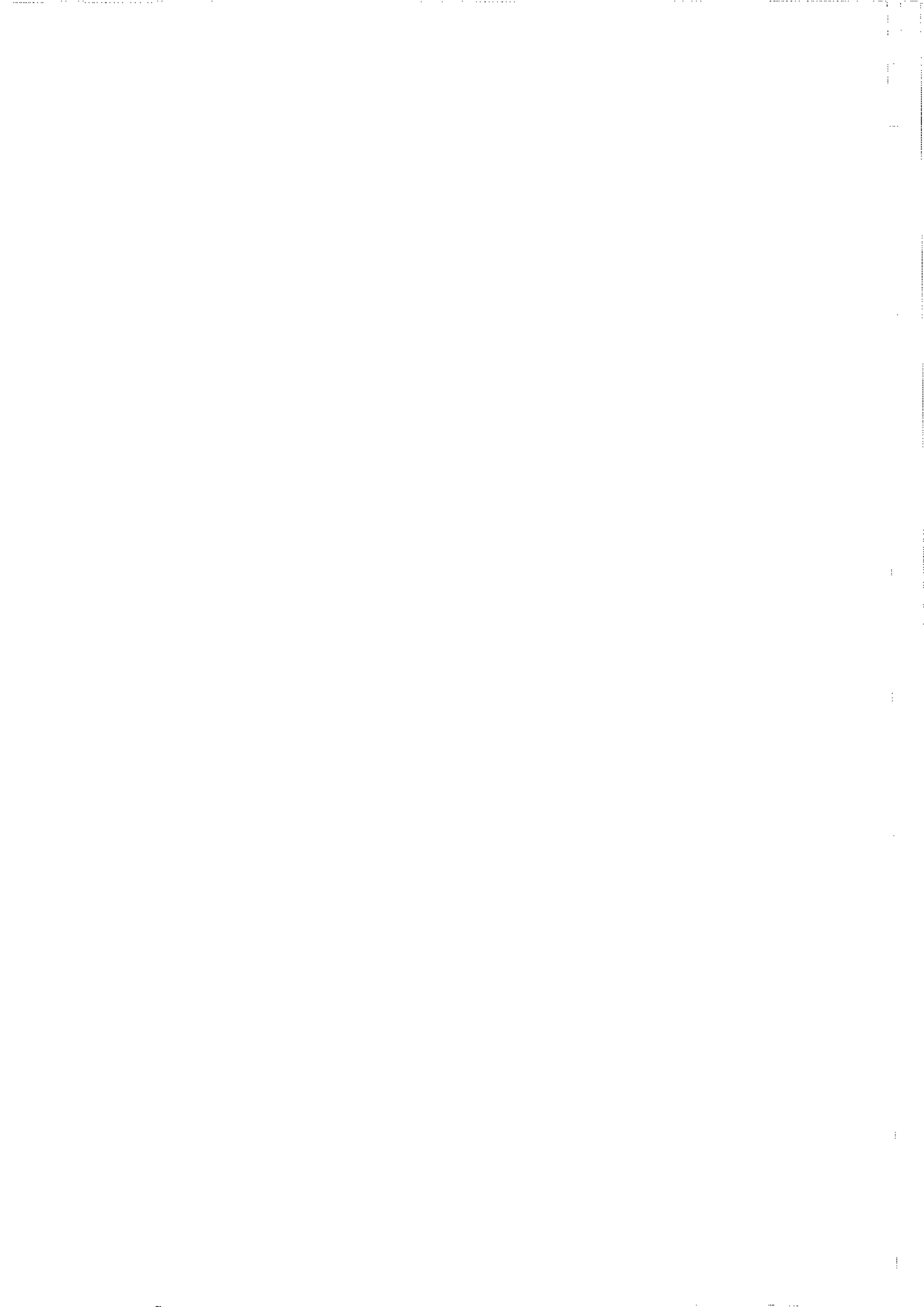
**DE BROEDVOGELS VAN DE
BUITENVAART NOORD en -ZUID
IN 2005**

Marc van Houten

VOGELWERK GROEP HET GOOI EN OMSTREKEN
Hilversum, 2005

Uitgave: 151

© Copyright 2005 - Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Hilversum.
Overname van gegevens is alleen toegestaan met bronvermelding en na schriftelijke toestemming van de
Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.

Opgedragen aan
Dr. G.A. (Gerard) de Vries
1919 - 2005

INHOUD

	Blz.
SAMENVATTING	
1 INLEIDING	2
2 ONTSTAANSGESCHIEDENIS EN GEBIEDSBESCHRIJVING	2
2.1 Ligging, oppervlakte en eigendom	2
2.2 Geologie	3
2.3 Landschap	3
2.4 Bodem en waterhuishouding	4
2.5 Beheer en agrarische werkzaamheden	5
3 WEERSOMSTANDIGHEDEN	6
4 WERKWIJZE	7
4.1 Inventarisatiemethode	7
4.2 Veldwerk	8
4.3 Uitwerking en interpretatie	9
5 RESULTATEN	9
5.1 Buitenvaart-Noord	9
5.1.1 Toelichting bij de broedvogelsoorten	10
5.1.2 Waarnemingen van niet-broedvogels	13
5.1.3 Waarnemingen van zoogdieren	15
5.1.4 Waarnemingen van amfibieën	15
5.2 Buitenvaart-Zuid	15
5.2.1 Toelichting bij de broedvogelsoorten	16
5.2.2 Waarnemingen van niet-broedvogels	19
5.2.3 Waarnemingen van zoogdieren	21
5.2.4 Waarnemingen van amfibieën	22
5.2.5 Waarnemingen van vissen	22
5.3 Rode Lijstsoorten	22
5.4 Exoten in de Buitenvaart-Zuid	23
5.5 Predatie	24
5.6 Conclusies	25
6 BEHEERAANBEVELINGEN	25
7 DANKZEGGING	26
8 GERAADPLEEGDE LITERATUUR	27
BIJLAGEN	
Bijlage 1	Luchtfoto van de ligging van de onderzochte gebieden.
Bijlage 2	Soorten en territoria van broedvogels van de Buitenvaart-Noord in 2005, 2004, 2003, 2002, 2001, 2000 en 1999.
Bijlage 3	Territoriakaarten

SAMENVATTING

In 2005 zijn in de Natuurmonumenten Buitenvaart Noord en -Zuid, gelegen in de gemeente Eemnes, broedvogelinventarisaties uitgevoerd.

De totale oppervlakte van de Buitenvaart-Noord bedraagt circa 15,5 ha en van de Buitenvaart-Zuid 28 ha.

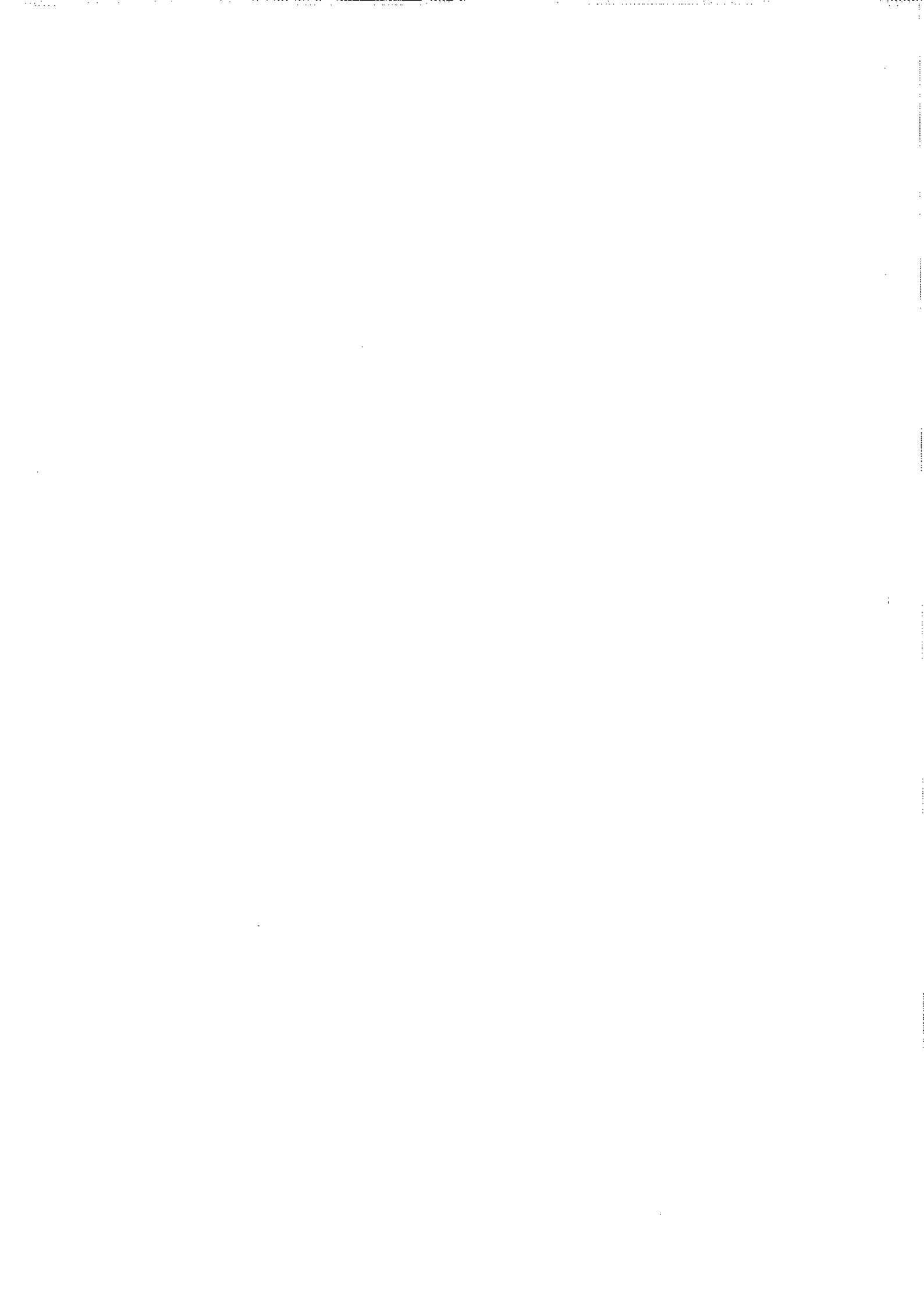
In de Buitenvaart-Noord zijn in totaal 18 verschillende broedvogelsoorten vastgesteld, die samen 82 territoria bezetten. Vrijwel alle broedvogels hebben zich positief hersteld nadat in 2004 de plas niet aanwezig was. De Meerkoet was de talrijkste soort met 15 territoria, gevolgd door de Kievit en de Tureluur met respectievelijk 13 en 9 territoria. De opvallendste soort met een territorium is onomstotelijk de Kempphaan. Hoewel er geen aanwijzingen voor broeden zijn verkregen, voldoet de soort aan het interpretatie-criterium.

De Buitenvaart-Zuid herbergde ook 18 broedvogelsoorten, met een totaal aantal van 106 territoria. Hier was de Kievit de talrijkste soort met 18 territoria, daarna kwam de Grutto met 17 territoria en ten slotte de Meerkoet met 15 territoria. Doordat de Grutto, met name op de noordelijke percelen redelijk geclusterd voorkwam, bestaat de indruk dat het uiteindelijk broedsucces in termen van het aantal uitgevlogen jongen zeker niet laag was.

Vastgestelde Rode Lijst-soorten in de Buitenvaart-Noord waren Zomertaling, Slobeend en Kempphaan. Voor de beide gebieden waren de Rode Lijst-soorten Grutto en Tureluur.

Zowel de Buitenvaart-Noord als -Zuid zijn goede (weide-)vogelgebieden en zijn daarnaast ook zeker belangrijk als rust- en foerageergebied voor broedvogels van elders en allerlei trekvogels.

Hoewel de doelstelling op het gevoerde beheer voor de onderzochte gebieden, gericht op de hier karakteristieke vegetaties, is de variatie in broedvogelbevolking op te vijzelen zonder deze doelstelling te dwarsbomen. Voorstellen voor het beheer, met name de waterhuishouding en recreatie, worden uitgewerkt.

1. INLEIDING

In het voorjaar van 2005 werd op verzoek van beheerder Jan Roodhart (Vereniging Natuurmonumenten) door de samensteller van dit rapport een broedvogelinventarisatie uitgevoerd in twee terreinen van de Vereniging in het Eemland, ten westen van rivier de Eem. Het gaat om de Buitenvaart-Noord en Buitenvaart-Zuid. De Buitenvaart-Noord is voor de zevende achtereenvolgende keer op broedvogels onderzocht, binnen dit kader is de Buitenvaart-Zuid voor de eerste maal geïnventariseerd.

In dit rapport worden de resultaten van de broedvogelinventarisatie besproken. In hoofdstuk 2 worden de ontstaansgeschiedenis en de gebieden beschreven.

Weersomstandigheden en werkwijze worden in respectievelijk hoofdstuk 3 en 4 besproken.

In hoofdstuk 5 worden per gebied de vastgestelde soorten en hun aantallen vermeld. Ten slotte worden in de hoofdstukken 6 en 7 enkele beheeraanbevelingen gegeven en een dankzegging.

2. ONTSTAANSGESCHIEDENIS EN GEBIEDSBESCHRIJVING

2.1 Ligging, oppervlakte en eigendom

Hoewel de gebiedsbeschrijving van de Buitenvaart-Noord drie jaar geleden is beschreven (Van Houten 2003), zal voor de volledigheid een en ander in deze rapportage beschreven worden.

Figuur 1. Ligging van het geïnventariseerde gebied.

De onderzochte gebieden Buitenvaart Noord en -Zuid liggen oostelijk van de lintbebouwing van de gemeente Eemnes, waartoe het gebied ook behoort. De gebieden zijn te vinden op de topografische kaart 1:25 000, blad 32A Soestdijk, in Atlasblok 32-12. De coördinaten zijn 149/473, 149/472 en 149/471 (figuur 1).

De begrenzing van de Buitenvaart-Noord wordt in het oosten gevormd door de dijk van de Eem en loopt in het zuiden langs de Buitenvaart. In het westen verspringt de grens langs de Korte Maatskade en zet zich in het noorden iets ten zuiden van de kruising Volkersweg/Lange Maatsweg voort. De totale oppervlakte van dit onderzoeksgebied bedraagt 15,5 hectare en maakt deel uit van de Maatpolder. De begrenzing van de Buitenvaart-Zuid wordt in het oosten gevormd door een lage kade met daarnaast rivier de Eem, in het zuiden wordt het begrenst door een jachthaven. In het westen slingert de grens langs de voet van de Zomerdijk, in het noorden ten slotte loopt de grens langs de Buitenvaart. De oppervlakte van dit gebied beslaat 28 hectare.

Beide gebieden zijn eigendom van en in beheer bij de Vereniging Natuurmonumenten.

2.2 Geologie

De deelgebieden behoren tot de Polder Eemland, gelegen in de hoek tussen de Utrechtse Heuvelrug en 't Gooi. De Eempolder is een kom ontstaan door de werking van het landijs en heeft een pleistocene zandondergrond. De kom is daarna weer opgevuld met dekzand, veen en zeeklei. Het veen bestaat grotendeels uit zegge- of veenmosveen.

De Eem zelf is vanouds een getijdenrivier die ontspringt in de Gelderse Vallei en langs de noordkant van de Utrechtse Heuvelrug naar het noordwesten stroomt om uit te monden in het Eemmeer. Ondanks enkele bochtaanpassingen heeft de Eem nog steeds een kronkelige loop. Langs de zomerdijken worden waaien aangetroffen (zoals wielen in het Eemland genoemd worden); dit zijn doorbraakkolken ontstaan door overstromingen van de Zuiderzee en de Eem. In juni 2005 heeft de provincie Utrecht de unieke waaien tot een aardkundig monument erkent.

2.3 Landschap

De Buitenvaart Noord en -Zuid zijn vrijwel boomloos en bestaan voornamelijk uit grasland, bebouwing is in beide deelgebieden afwezig.

Het gebied Buitenvaart-Noord ligt weliswaar langs de Eem, maar omdat de oude dijk (Zomerdijk) op grote afstand ligt, maakt het visueel meer deel uit van het polderlandschap. Het gebied bestaat uit nat grasland, dat periodiek plas-dras staat, met sloten, enkele rietkragen en een plasje van circa 1 ha. Over de Eemdijk loopt een fietspad.

Buitenvaart-Zuid is duidelijk herkenbaar als Eemuiterswaard. Binnen het gebied ligt een aantal dwarsdammen en er is veel microreliëf. Aan de noordzijde van het gebied is de kade langs de Buitenvaart verlegd en is een ondiepe oeverzone aangelegd met een rietstrook. De rietoever is mede bedoeld als extra oeververdediging. Het zuidelijk deel van het gebied staat in open verbinding met de Eem middels twee geulen van verschillende grootte. Bij een van deze instroomopening blijft de aanwezige damwand langs de Eem gehandhaafd, om golfslag en zuiging als gevolg van voorbijvarende schepen te dempen. Over de Zomerdijk loopt een wandelpad (zie Bijlage 1).

Van de botanische samenstelling werden incidenteel gegevens verzameld, daar de gebieden hiertoe niet werd bezocht.

In de Buitenvaart-Noord kwam de Behaarde Boterbloem op twee percelen voor en de Koekoeksbloem op vier percelen, het is bekend dat deze laatste soort op vochtige en grazige terreinen voorkomt. Riet kwam langs een aantal sloten voor.

In de Buitenvaart-Zuid kwam de Behaarde Boterbloem op twee percelen voor, de Koekoeksbloem op maar een klein gedeelte van een perceel en nog een klein randje langs de Eem. Pollen met Pitrus kwamen alleen voor in het zuiden tussen een instroomgeul en de Eem, Moerasvergeetmeniet was alleen langs de geul kant aanwezig. Een andere opvallende soort, de Gele Lis, was langs de waterkant van een geul en hier en daar langs de Eem te vinden. Slanke stroken riet was alleen langs de Eem te vinden, een meer volle strook was met name in het zuidelijk deel van het gebied aanwezig. Langs de Eem staan drie kleine Wilgen.

2.4 Bodem en waterhuishouding

Bodem

De bodem van zowel de Buitenvaart-Noord en -Zuid bestaat voor het grootste gedeelte uit matig zware klei. Het profielverloop betreft zavel of klei op niet-gerijpte kalkrijke klei (zgn. nesvaaggromden).

In het zuidelijk gedeelte van de Buitenvaart-Zuid bestaat een gedeelte uit matig zware klei. Het profielverloop betreft hier klei op niet kalkrijke klei (zgn. poldervaaggronden).

Waterhuishouding

In de Buitenvaart-Noord heeft het waterpeil tot op maaiveld een streefpeil NAP van - 0,30m.

Het gebied vormt een afzonderlijke peileenheid; de waterhuishouding is dus onafhankelijk van de omringende landbouwgebieden. Er wordt uitgegaan van het maximaal vasthouden van regenwater. Hierdoor volgt het waterpeil de natuurlijke wisselingen onder invloed van neerslag en verdamping: hoge waterpeilen in de winter, lagere waterpeilen in de zomer.

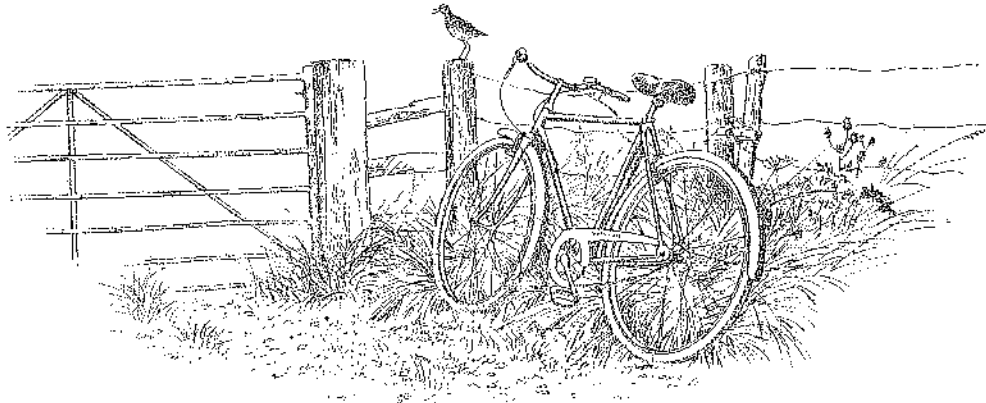
Bij lagere waterstanden bestaat de mogelijkheid voor inlaat van water uit het omringende landbouwgebied. Deze inlaatvoorziening gebeurt middels een elektrische pomp. Er is geen waterverbinding met de Eem.

De Buitenvaart-Zuid maakt als Eemuiterswaard deel uit van het buitendijkse systeem. Het accent ligt op een zo natuurlijk mogelijke ontwikkeling en een natuurlijk landschapsbeeld.

In dit noordelijk deel wordt uitgegaan van het maximaal vasthouden van (regen)water, waardoor het peil een zo natuurlijk verloop heeft, er is geen inlaat van Eemwater.

Hierdoor wordt de waterkwaliteit verbeterd. Het waterpeil ligt 's winters op ca. NAP 0 m, en kan 's zomers uitzakken tot ca. NAP - 0,60 m. 's Winters staat vrijwel het hele gebied plas-dras met hier en daar plassen. In aanloop tot de zomer blijven alleen de laagste delen drassig tot nat, deze bevinden zich in de bochten van de Zomerdijk, tegen de dijksloot aan.

In het zuidelijk deel zijn twee geulen aangelegd welke in open verbinding staan met de Eem.

2.5 Beheer en agrarische werkzaamheden

Er wordt in de Buitenvaart-Noord gestreefd naar behoud van het open, cultureel karakter en naar een half-natuurlijk beheer.

Het beheer is gericht op de ontwikkeling van botanisch waardevolle graslanden, die tevens van betekenis zijn voor kritische weidevogels.

Het beheer bestaat uit zgn. verschrallingsbeheer: maaien en afvoeren, al dan niet in combinatie met voor- of nabeweiding, in een perceelsgewijze afwisseling. Hierdoor wordt de variatie aan vegetatietypen vergroot en blijft, waar gewenst, de openheid van het landschap gehandhaafd.

In de winter van 2004-2005 heeft Vereniging Natuurmonumenten de sloot aan de voet van de dijk langs de Eem en de Buitenvaart grondig aangepakt. De oever van genoemde sloot is aan de binnenzijde zeer flauw afgegraven. Door deze aanpassing is een constante zachte, slikkige bodem aanwezig. Deze structuur biedt een gunstig voedselaanbod en garandeert tevens drinkwater, van groot belang voor de weidevogelkuikens. De vrijkomende grond is deels opgenomen in het bestaande dijkprofiel.

In de Buitenvaart-Noord is op diverse percelen beweiding geweest. Deze beweiding is uitgevoerd met schapen. Op het meest zuidelijke perceel, tegen de Eemdijk aan, heeft een intensieve beweiding door circa 75 schapen plaatsgevonden. Tijdens de derde telronde, op 13 mei, werd een geheel kortbegrasd en gortdroog perceel aangetroffen. Ook de percelen langs de Buitenvaart zijn tot eind mei kortbegrasd. Het meest noordelijke perceel, met de plas, is vanaf eind mei ruim twee weken begrasd geweest. Voor zover is vastgesteld heeft deze beweiding geen probleem voor de broedvogels opgeleverd.

Het accent van de Buitenvaart-Zuid ligt op een zo natuurlijk mogelijke ontwikkeling en een natuurlijk landschapsbeeld. Gestreefd wordt naar een gevarieerde afwisseling van moerasvegetaties, natte schraalgraslanden en drogere kamgrasweiden. Behoud van de openheid staat voorop. Een aantal sloten zijn uit onderhoud genomen en mogen verlanden.

In de Buitenvaart-Zuid zijn de drie noordelijkste percelen de hele telling beweide geweest door ruim 50 schapen. Vanaf eind mei werden er op meerdere percelen beweide. Deze beweiding werd uitgevoerd door schapen (twee percelen), pinken (een perceel) en zeven paarden (een groot perceel). Langs de Eem, over de Eemkade, zijn in de tweede week van juni schapen ingezet.

Beweiding is in principe volledig veilig ná de geboortedatum van de kuikens. Genoemde beweiding heeft, voor zover is vastgesteld, geen probleem opgeleverd voor de broedvogels. Door in het verleden op diverse wijze inzetten van vee komen er verschillende vegetatietypen (grassoorten) voor met verschillen in grasgroei. Door de verschillen in eisen van de respectievelijke soorten weidevogels is het voorkomen van percelen met uiteenlopende vegetatiehoogten van belang. Het gebied heeft een mooi afwisselend reliëf. Tijdens het broedvogelonderzoek is er niet gemaaid.

3. WEERSOMSTANDIGHEDEN

Weersomstandigheden kunnen van invloed zijn op de zang- en territoriumactiviteiten van vogels gedurende het broedseizoen. Slechte weersomstandigheden kunnen deze remmen waardoor vogels veel moeilijker te registreren zijn. In het kort wordt een beeld geschetst van de weersomstandigheden tijdens de veldperiode in de maanden maart tot en met juni 2005. Deze gegevens zijn ontleend aan het KNMI (2005).

Maart was vrij zacht, vrij droog en een normale hoeveelheid zon. Het begin van de maand verliep winters koud en sneeuwrijk. Op veel plaatsen vroom het in de nacht van 3 op 4 maart zeer streng met 15 tot 20 °C vorst. Minder dan twee weken later werd het op de 16e alweer ruim 18 °C. Uiteindelijk kwam de gemiddelde maandtemperatuur uit op 6,5 °C tegen normaal 5,8 °C. Daarmee was de maand in zijn totaliteit vrij zacht. Met een gemiddelde neerslag over het land 45 mm tegen normaal 65 mm was maart vrij droog. Meest markant was de sneeuwrijke start van de maand.

Gemiddeld over het land was de zon 118 uren te zien tegen een langjarig gemiddelde van 115 uren.

April was zeer zacht, gemiddeld over het land zonnig en nat. De gemiddelde maandtemperatuur is in De Bilt uitgekomen op 10,4 °C tegen 8,3 °C normaal. Het weerbeeld was sterk wisselend waarbij vrijwel de gehele maand de gemiddelde temperatuur rond of boven het langjarig gemiddelde lag. Landelijk gemiddeld viel 62 mm neerslag tegen een langjarig gemiddelde van 43 mm. Daarmee kan april als nat worden gekarakteriseerd. Met gemiddeld over het land 189 zonuren tegen normaal 162 was april zonnig. Met name de eerste drie dagen van april en het tijdvak van de 21e tot en met 24e verliepen in een groot deel van het land zeer zonnig. De tweede decade (dag 11 tot en met 20) was daarentegen juist vrij somber met gemiddeld over het land slechts 34 zonuren tegen 55 normaal.

Mei had een normale temperatuur en hoeveelheid neerslag en was aan de zonnige kant. De gemiddelde maandtemperatuur in De Bilt was in mei met 12,6 °C vrijwel gelijk aan het langjarig gemiddelde van 12,7 °C. Gemiddeld over het land viel 56 mm neerslag tegen normaal 57 mm. Mei was aan de zonnige kant met gemiddeld over het land 226 zonuren tegen normaal 209 uren.

Juni was zeer warm, zonnig en gemiddeld over het land vrij droog. De eerste helft van de maand was het op de meeste dagen koel voor de tijd van het jaar, daarna werd het zomers warm. De warmte resulteerde in een hittegolf. In totaal werden in juni 18 warme en tien zomerse dagen genoteerd tegen twaalf, respectievelijk vier normaal. Totaal viel er gemiddeld over het land 56 mm neerslag, de normale maandhoeveelheid bedraagt 71 mm. Met gemiddeld over het land 250 zonuren tegen normaal 192 was juni zonnig. Het verschil tussen de zonnigste en somberste regio's was in deze maand niet groot.

Tabel 1. Weersomstandigheden tijdens de veldbezoeken.

Datum	Temperatuur	Windkracht en richting	Bewolking	Overig
12-04	5 °C	Matige n.-o.	0%	Schrale kou
24-04	6 °C	Zwakke n.-w.	0%	
13-05	6 °C	Vrij krachtige z.-w.	15%	Fris
28-05	11 °C	Zwakke z.-w.	0%	Geringe mist; zicht 600m
12-06	8 °C	Matige z.-w.	100%	

Over het algemeen waren het goede dagen om te inventariseren en vormden de weersomstandigheden geen belemmerende factor op de zang en overige territoriale gedragingen (zie tabel 1).

4. WERKWIJZE

4.1 Inventarisatiemethode

De inventarisaties zijn evenals de vorige keer uitgevoerd volgens methode van de uitgebreide territoriumkartering, volgens de richtlijnen van het Broedvogel Monitoring Project-Weidevogels. Daarbij werden richtlijnen gevolgd die staan beschreven in de Handleiding Nationaal Weidevogelmeetnet (Teunissen & van Kleunen 2001), aangevuld met de Handleiding Broedvogel Monitoring Project (Van Dijk 2004).

Het zijn gestandaardiseerde methoden die veel worden gebruikt wanneer een betrouwbaar resultaat wordt vereist van het werkelijk aantal territoria, broedparen of nesten dat aanwezig is van vogels tijdens de voortplantingsperiode.

Met de resultaten die worden verkregen, door gebruik te maken van deze methode, is het mogelijk om van jaar tot jaar de aantallen broedparen (territoria) te vergelijken.

Daarnaast kunnen aantallen van een soort vergeleken worden met de aantallen van dezelfde soort in een ander gebied, mits dat gebied een zelfde structuur bezit en met dezelfde intensiteit is onderzocht.

De hierna beschreven methode is thans de volledigste en betrouwbaarste landelijke inventarisatiemethode voor broedvogels in cultuurland en dit maakt haar onmisbaar bij onderzoek aan vogelgemeenschappen.

4.2 Veldwerk

Vanaf begin april tot begin juni zijn in beide gebieden vijf gespreide bezoeken uitgevoerd. Voor weidevogels is een zeer vroeg bezoek, ongeveer één uur voor zonsopkomst, niet noodzakelijk. De veldbezoeken vonden plaats op de voor weidevogels "beste tijd van de dag". Doorgaans is dit van iets na zonsopkomst tot ongeveer het middaguur (en in april ook in de middag). Uit praktische overwegingen werd in de vroege morgenuren geïnventariseerd. De inventarisatiebezoeken werden allen systematisch en kritisch met behulp van een verrckijker en telescoop te voet uitgevoerd. Alle waarnemingen werden op kaarten, die een schaal hadden van 1:5000, ingetekend, waaronder geslacht, baltsactiviteiten, voer in de snavel van de zangvogels, nestvondsten, etc. De graslengte speelde bij het inventariseren een belangrijke rol. In april, wanneer het gras nog vrij kort is, kon bovenstaande werkwijze goed gehanteerd worden.

De Buitenvaart-Noord werd vanaf een op de Eemkade gelegen fietspad afgezocht op (weide-)vogels. Een insteek aan de zuidkant werd vanaf mei gemaakt.

De Buitenvaart-Zuid werd vanaf de lage Eemkade afgezocht, met als voordeel dat ook hier de zon in de rug scheen en dat de inventarisator laag bleef, t.o.v. de Zomerdijk aan de andere kant van het gebied. In de bredere delen van dit deelgebied werden vanaf de derde ronde meer insteken en beperkte doorkruisingen gemaakt.

De verdeling van de inventarisaties over de maanden en de periode van de dag is aangegeven in tabel 2.

Tabel 2. Inventarisatiedata met bijbehorende inventarisatietijd en telduur in de Buitenvaart Noord en -Zuid in 2005.

Datum	BUITENVAART-NOORD		BUITENVAART-ZUID	
	Inventarisatietijd	Telduur (in min.)	Inventarisatietijd	Telduur (in min.)
12-04	6:50-8:15 uur	85	8:25-10:05 uur	100
24-04	6:40-8:20 uur	100	8:50-10:05 uur	75
13-05	5:55-7:20 uur	85	7:35-10:35 uur	170
28-05	5:35-6:55 uur	80	7:00-9:10 uur	130
12-06	5:30-7:00 uur	90	7:05-8:30 uur	85
Totaal		440		560

In 2005 is 7:20 uur besteed aan inventarisatietijd in de Buitenvaart Noord. In de Buitenvaart-Zuid was dat 9:20 uur.

4.3 Uitwerking en interpretatie

Na ieder bezoek werden de waarnemingen direct overgebracht van de veldkaart op kaarten per soort (soortkaarten). Interpretatie van de waarnemingen geschiedde zoals beschreven in Van Dijk (2004).

De in dit rapport genoemde aantallen hebben alleen betrekking op territoria met al dan niet daarin een vastgesteld nest. Een territorium is geldig wanneer binnen het onderzoeksgebied voldoende geldige waarnemingen zijn gedaan binnen soortspecifieke datumgrenzen. Dit betekent dat de feitelijke broedplaats niet bekend hoeft te zijn.

5. Resultaten

Zoals in paragraaf 4.1 beschreven zijn de inventarisaties uitgevoerd volgens methode van de uitgebreide territoriumkartering. De term territorium wordt hier als synoniem voor paar, broedpaar, broedplaats, broedgeval en nestplaats gehanteerd. Immers, wanneer waarnemingen van een vogelsoort aan bepaalde eisen voldoen, mogen ze worden meegeteld, ongeacht of het broeden daadwerkelijk is geconstateerd of niet. De aanwezigheid van de vogels in een terrein in die tijd van het jaar geeft aan dat dit gebied geschikt is voor de soort. Aangenomen wordt dat soorten waarvan territoria werden vastgesteld broedparen vertegenwoordigen.

5.1 Buitenvaart-Noord

In tabel 3 is een overzicht gegeven van de aantallen territoria in de Buitenvaart-Noord. In totaal zijn van 18 vogelsoorten territoria vastgesteld, met een totaal aantal van 82 territoria. Van ieder van deze soorten wordt in paragraaf 5.1.1 een korte bespreking gegeven.

Tabel 3. Soorten en territoria van broedvogels van de Buitenvaart-Noord in 2005.

Soort	Aantal territoria in 2005	Soort	Aantal territoria in 2005
Bergeend	2	Kievit	13
Krakeend	2	Kemphaan	1
Wilde Eend	3	Grutto	8
Zomertaling	1	Turduur	9
Slobeend	5	Veldleeuwerik	1
Kuifeend	1	Witte Kwikstaart	6
Meerkoet	15	Blauwborst	1
Scholekster	3	Kleine Karekiet	4
Kleine Plevier	1	Rietgors	6

5.1.1 Toelichting bij de broedvogelsoorten.

In deze paragraaf wordt veelal ingegaan op habitatkeus, curiositeiten en de aard van de gemaakte waarnemingen.

Bergeend 2 territoria

Bergeenden hadden interesse in de tijdelijke zanddijk aan de zuidzijde van het gebied en het leek erop dat er hier een territoria zou komen. Mogelijk door verstoring vanaf het fietspad werd hier niet doorgezet. Wel twee territoria rond de plas. Op 28 mei werd een paar gezien met acht pullen, terwijl aan de andere zijde van de plas een waakzaam mannetje werd gesignaleerd.

Krakeend 2 territoria

De territoria van de Krakeend bevonden zich nabij sloten met de wat ruiger begroeide oevers.

Wilde Eend 3 territoria

De Wilde Eend is één van de algemeenste en meest verspreide broedvogels van ons land. Het broedsucces is niet gering in het onderzoeksgebied; van de drie territoria zijn er twee families waargenomen.

Zomertaling 1 territorium

Na twee jaar van afwezigheid gelukkig weer terug met een territorium en wel in het plas-dras perceel ten zuiden van de plas.

Slobeend 5 territoria

De meeste territoria van deze prachtige poldereend bevonden zich rond de plas in het noorden. Doordat de plas weer gevuld was met water reageerde de vegetatie hier ook op.

Juist in deze vegetatie bleek het voor de Slobeend aantrekkelijk genoeg voor meerdere territoria. Tijdens de extra Kemphaan bezoeken, ingelast op 22 mei, werd tussen de vegetatie ten noorden van de plas een vrouwtje met vijf pullen waargenomen.

Kuifeend 1 territorium

Hoewel er van deze soort geen families zijn waargenomen voldoen de diverse waarnemingen binnen de datumgrenzen aan de criteria voor een territorium. Op 28 mei werden er op de Eem drie mannetjes met een vrouwtje waargenomen. De indruk bestaat dat er in de Eem wordt gefoerageerd en in de Buitenvaart-Noord wordt gebroed.

Meerkoet 15 territoria

De Meerkoet komt verspreid voor in het gebied. Nesten zijn waargenomen op 'torentjes' midden op het grasland of langs de plas, maar ook heimelijk tussen het riet.

Scholekster 3 territoria

Het bekende feit, het midden van natte delen in het gebied, is ook dit jaar weer van kracht. Het aantal territoria van de Scholekster schommelt altijd rond de twee á drie. In 2005 dus geen uitzondering. Zoals vaker maar één territorium nabij de plas gelegen.

Kleine Plevier 1 territorium

Na vier jaar weggeweest te zijn in 2005 weer een territorium van de Kleine Plevier. De karakteristieke baltsvlucht werd op 28 mei waargenomen.

Kievit 13 territoria

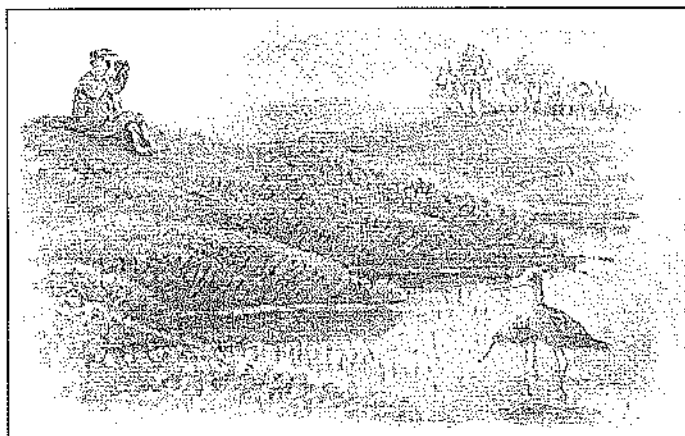
De Kievit is qua aantal gelukkig weer terug van weggeweest. Opvallend zijn de territoria langs de lagere randen van de percelen. Een "late" pul van maximaal een week oud werd op 12 juni gezien.

Kemphaan 1 territorium

Tijdens de drie inventarisatierondes werden vóór de eerste datumgrens (15 mei) steeds gemengde groepjes Kemphanen gezien. Vlak voor de eerste datumgrens, op 13 mei, werd het spectaculair. Tijdens deze telronde verbleven er minimaal zeven geheel volgekleurde hanen en een twaalftal hennetjes in het noorden van het gebied. De mannetjes waren onmiskenbaar, op een wat hoger gelegen vlakte naast de plas, aan het baltsen! Hoewel er geen volledig baltsgedrag werd waargenomen, zo werd bijvoorbeeld het zogenaamde hoog opfladderen gemist, het criterium voor vechten was wel aanwezig; het optreden van direct en agressief contact (Brinkemper 1979). Speciaal voor de Kemphanen werden twee aanvullende bezoeken aan het gebied gebracht. Dit had tot resultaat dat er in ieder geval tot en met 16 mei gebaltst werd, nu met drie hanen met een hen in de nabijheid. Op 22 mei werd een solitair hennetje waargenomen. Ook nog binnen de datumgrenzen (15 mei-30 juni) werd op 12 juni een foeragerende hen waargenomen. Aanwijzingen voor broeden in de Buitenvaart-Noord werden niet verkregen; zo is geen alarmerend vliegen of afleidingsgedrag waargenomen. De hen werd relatief lang geobserveerd; jongen werden niet gesignaleerd en ook werd mogelijke terugkeer naar het nest niet waargenomen. Uitgaande van de voor deze soort vastgestelde normen voldoen deze waarnemingen voor een territorium. Of de beschreven baltsplaats voor Kemphanen een semi-vaste baltsplaats wordt en uitgroeit tot een stabiele, vaste baltsplaats zal afgewacht moeten worden. Het zou een enorme stijging in natuurwaarde voor het gebied geven.

Grutto 8 territoria

Na de dramatische afname van 2004 (het laagste ooit) is de Grutto in de Buitenvaart-Noord weer in de lift. De indruk bestaat dat de Grutto laat is gaan broeden; hierdoor vielen meerdere nest-indicerende waarnemingen buiten de laatste datumgrens (10 mei). Zoals voorgaande jaren is de soort sterk vertegenwoordigd in de drie noordelijk gelegen natte percelen. Op 13 mei werd, langs de "nieuwe" slikkige en sterk afgeschuinde slootoevers aan de oostzijde van het gebied, de eerste juveniele Grutto waargenomen.

Tureluur 9 territoria

Dit onderzoeksjaar een record aan Tureluurs, zelfs meer als de Grutto(!). Door zowel adulte als juveniele vogels werd veelvuldig gefoerageerd op de sterk afgeschuinde slootoevers aan de oostzijde van het gebied. Op 12 juni werden zeven adulten Tureluurs waargenomen met diverse jonge vogels. Het lijkt er dus op dat jongen daadwerkelijk worden geproduceerd in het onderzoeksgebied.

Veldleeuwerik 1 territorium

Gelukkig dat het gebied nog geschikt genoeg is als broedterritorium voor deze soort. Evenals de vorige inventarisatie ook dit jaar met een territorium aanwezig.

Witte Kwikstaart 6 territoria

Dit jaar opvallend veel witte kwikken. Ook deze soort lijkt profijt te hebben met de inrichtingsmaatregelen, met name de 'nieuwe' slootafschuiningen en drooggevallen platen van de plas; er werd hier veelvuldig op gefoerageerd. Mogelijk trekt dit veel insecten aan. Vermeldenswaardig was de aantrekkingskracht op de vrijgekomen kleigrond tegen de bestaande dijk aan. Het is niet uitgesloten dat deze halfholenbroeder tussen de klonten klei heeft genesteld. Opvallend was ook het aantal uitgevlogen jongen, van vier territoria vlogen er jongen uit.

Blauwborst 1 territorium

In de nabijheid van het territorium van vorig jaar ook dit jaar hier weer een territorium. Het is een genot de soort te karteren als 'territorium-indicerend'.

Kleine Karekiet 4 territoria

Kleine Karekieten zitten daar waar riet aanwezig is. Door eerder genoemde beheerwerkzaamheden viel dit jaar het riet langs de oost- en zuidgrens vrijwel af. Territoria werden alleen in het riet langs de slootranden in het gebied gekarteerd.

Rietgors 6 territoria

Zolang in het gebied riet groeit zal er voor de Rietgors altijd ruimte zijn voor territoria; zowel in het dunne riet aan de oostzijde van het reservaat, als meer in het midden van het gebied.

5.1.2 Waarnemingen van niet-broedvogels

Knobbelzwaan Een paartje vertoonde zich alleen op 13 mei en een enkele adulte vogel op 28 mei.

Grauwe Gans Nog geen territorium van deze soort, wel aanwezigheid van een paar en drie vogels op 12 april en een paar op 24 april.

Nijlgans Op 12 april was een vrouwelijk exemplaar in de plas aanwezig.

Soepgans Een paar van witte bocregans/Canadese Gans was op 12 april opvallend aanwezig in het onderzoeksgebied.

Blauwe Reiger In het gebied werd een exemplaar waargenomen op 12 april en een op 13 mei, een overvliegende Blauwe Reiger werd op 28 mei gezien.

Lepelaar Op 13 mei werd een rustende vogel in het onderzoeksgebied waargenomen en drie in het Zwarte Noorden, aan de overkant van de Eem. Een Lepelaar werd gezien op 28 mei. Een foeragerende Lepelaar werd op 12 juni uit een sloot opgeschrikt maar landde vijf minuten later op dezelfde stek weer neer. Hetgeen mag duiden op goede visgrond.

Krakeend Op 24 april gaven zeven Krakeenden een fantastische luchtshow; dicht op elkaar rond vliegend, daarbij licht kwakend met tussen door kleine fluittoontjes. De vleugels klapperend als Houtduiven. Totaal 74 Krakeenden, waarvan circa 50 mannetjes, verbleven langs de plas op 13 mei.

Wintertaling Alleen tijdens de eerste twee rondes, op 12 en 24 april, werden er Wintertalingen waargenomen. Opvallend was dat ze aan de westzijde van het gebied aanwezig waren. De factor rust kan hier de reden van zijn.

Zomertaling Twee mannetjes waren op 24 april midden in de plas waarneembaar.

Soepeend Midden in de plas zat op 12 april een woerd.

Bruine Kiekendief Een jagent mannetje werd boven het gebied gezien op 24 april en een mannetje overvliegend richting noord op 28 mei.

Kluut Drie telrondes lang, tot 12 juni werd er regelmatig een foeragerende solitaire Kluut waargenomen en op 13 mei een paartje. Hierdoor mag niet tot een territorium worden geconcludeerd. Het betrof mogelijk broedvogels van elders.

Bontbekplevier Een foeragerend mannetje verbleef in de plas op 13 mei.

Kemphaan Een gemengde groep van tien Kemphanen vloog over op 12 april richting noord.

Watersnip Vijf exemplaren bevonden zich op 12 april in de Buitenvaart-Noord.

Grutto Aan de overzijde van de Eem stonden er op 12 april 72 foeragerende Grutto's op het gras van de Zwarte Noord, een ander reservaat van Vereniging Natuurmonumenten. Deze vogels waren ongetwijfeld nog niet territoriaal, wat kan wijzen op een 'laat' broedseizoen.

Regenwulp Zeven exemplaren foerageerden op 24 april in het grasland.

Kokmeeuw Op 24 april overvliegend en op 13 mei tien exemplaren op een droge plaat in de plas.

Stormmeeuw Op 13 mei werden drie exemplaren op een droge plaat in de plas waargenomen.

Visdief Op 24 april werd een Visdief gezien boven het gebied. Op 13 mei een rustende vogel op een droge plaat in de plas en drie overvliegende vogels.

Stadsduif Zeven foeragerende exemplaren werden op 24 april waargenomen.

Koekoek Twee exemplaren werden gehoord op 24 april en twee bruine en een blauw exemplaar werden op 28 mei gezien.

Oeverzwaluw Diverse jagende Oeverzwaluwen werden waargenomen op 24 april.

Boerenzwaluw Diverse jagend op 24 april en enkele overvliegend op 13 mei.

Graspieper Van deze soort maar één schamele waarneming, een exemplaar op 24 april.

Gele Kwikstaart Een doortrekkend exemplaar werd op 24 april langs de Eemkade gezien.

Noordse Kwikstaart Maar liefst 22 exemplaren werden van deze ondersoort van de Gele Kwikstaart op 13 mei waargenomen. Deze doortrekker, welke in vrij klein aantal in ons land wordt waargenomen, werden allen langs de Eemkade gezien.

Kramsvogel Twaalf overvliegende Kramsvogels vlogen op 12 april richting zuidoost.

Rietzanger Deze zanger werd op 28 mei gehoord in de rietkraag aan de overzijde van de Eem, langs reservaat het Zwarte Noorden.

Zwarte Kraai Op 12 april werd er een overvliegende Zwarte Kraai waargenomen. Een nest bevond zich vanaf 12 april in een boom nabij de sluis.

Putter Een exemplaar werd op 28 mei waargenomen.

5.1.3 Waarnemingen van zoogdieren

Haas In dit onderzoeksjaar werden er meer Hazen gezien in vergelijking met voorgaande jaren; twee solitaire exemplaren op 24 april, een op 28 mei en een op 12 juni.

Muskusrat Op 12 april was er een Muskusrat in het gebied aanwezig, drie solitair zwemmende dieren werden waargenomen op 24 april. In natte terreinen, waar geen burchten in de oevers langs het water gegraven kunnen worden, bouwen de dieren een koepelnest van allerlei plantedelen. Diverse van deze koepelnesten werden in de Buitenvaart-Noord gesignaleerd.

5.1.4 waarnemingen van amfibieën

Groene Kikker Vanuit een sloot werden op 28 mei diverse Groene Kikkers gehoord.

5.2 Buitenvaart-Zuid

In tabel 4 is een overzicht gegeven van de aantallen territoria in de Buitenvaart-Zuid. In totaal zijn van 18 vogelsoorten territoria vastgesteld, met een totaal aantal van 106 territoria. Van ieder van deze soorten wordt in paragraaf 5.2.1 een korte bespreking gegeven.

Tabel 4. Soorten en territoria van broedvogels van de Buitenvaart-Noord in 2005.

Soort	Aantal territoria in 2005	Soort	Aantal territoria in 2005
Kolgans	2	Meerkoet	15
Grauwe Gans	1	Scholekster	8
Soepgans	7	Kievit	18
Canadese Gans	1	Grutto	17
Krakeend	1	Tureluur	12
Wintertaling	1	Graspieper	1
Wilde Eend	10	Witte Kwikstaart	3
Slobeend	3	Kleine Karekiet	3
Waterhoen	1	Rietgors	2

5.2.1 Toelichting bij de broedvogels

In deze paragraaf wordt per soort een toelichting gegeven op de gevonden resultaten in de Buitenvaart-Zuid. Aandacht wordt geschonken aan de veranderingen, verspreiding habitatkeuze en overige bijzonderheden.

Kolgans 2 territoria

Nabij de inlaat van de twee geulen, in het zuiden van het gebied, werden op 28 mei en 12 juni twee families waargenomen met elk één jong. Op 12 mei werd een nest met zes eieren gevonden in de rietkraag in het zuidelijk deel.

Grauwe Gans 1 territorium

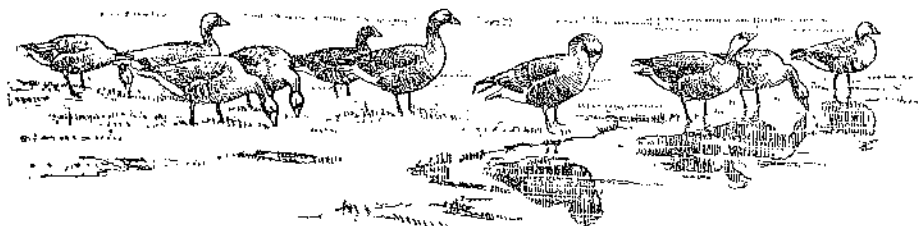
Vanuit de rietkraag in het zuiden werd een adulte Grauwe Gans met vijf jongen, van maximaal één week oud, waargenomen.

Soepgans 7 territoria

Soepganzen zijn aanwezige vogels in het zuidelijk deel van de Buitenvaart-Zuid. Onder de beschutting van de rietkraag werd een 'kolonie' van zeven verse grondnesten gevonden. De legselgrootte was; drie eieren (1x), zes eieren (1x), negen eieren (2x), tien eieren (1x), veertien eieren (1x) en twintig eieren (1x). Aan de eigrootte en -kleur was te zien dat er eieren tussen lagen van diverse exemplaren. De diverse nesten zijn niet uitgekomen. Eenmaal is een juveniele vogel waargenomen, de ouders waren een Soepgans en een Canadese Gans met witte kop.

Canadese Gans 1 territorium

De Canadese Gans is in ieder geval broedvogel in het Eemland sinds 1989 (Terlouw & De Wijs 1990). Nadien is de soort in Eemland met een opmars bezig en ook landelijk expandeert de soort sterk in populatie-omvang en verspreiding. Ondanks de aanwezigheid van vele soortgenoten, zie paragraaf 5.4, dit jaar nog maar een territorium. Op 13 mei werd een ouder paar met zes jongen, van maximaal een week oud, gezien. Op 28 mei was de hele familie nog bij elkaar. Aan de andere zijde van de Zomerdijk, in de Hokkewaai, werden op 12 juni twee families gezien met zes en acht jonge vogels.

Krakeend 1 territorium

Een nestvondst, met zes eieren, in een droge sloot met opgaande vegetatie en baltsvluchten bewijst meer dan nodig een territorium voor de Krakeend.

Wintertaling 1 territorium

De Wintertaling heeft de afgelopen 25 jaar in Nederland veel terrein verloren. Gelukkig een territorium, deze was aanwezig nabij een plas-dras gedeelte, tegen de Zomerdijk aan.

Wilde Eend 10 territoria

De Wilde Eend wordt vooral aangetroffen in de nabijheid van de Eem en natte plekken tegen de Zomerdijk aan. Er werden drie families ontdekt, hetgeen op een gering broedsucces kan duiden.

Slobeend 3 territoria

Drie territoria voor de Slobeend, een soort welke in de meer natte delen van het gebied voorkomt.

Waterhoen 1 territorium

De Waterhoen werd verwacht maar niet gedacht. Gezien de verborgen leefwijze van deze soort is hij moeilijk vast te stellen. Het territorium lag langs de Eem, in een 'rommelig' overhoekje.

Meerkoet 15 territoria

De Meerkoet komt verspreid voor in het onderzoeksgebied. De legselgrootte van de gevonden nesten was; vier eieren (1x), acht eieren (2x), negen eieren (1x) en tien eieren (1x). In ieder geval zijn er zeven nesten uitgekomen.

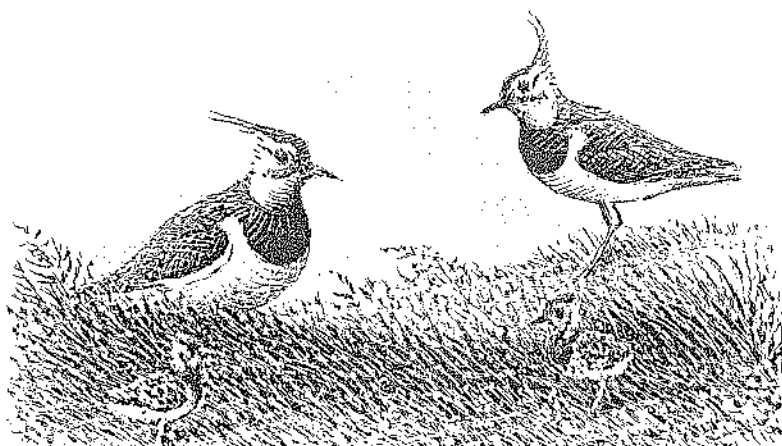
Scholekster 8 territoria

Een opvallend hoog aantal territoria van de Scholekster. De soort mijdt de natste delen in het gebied. Zeker zes paar heeft het tot de jongenfase gebracht. Opvallend was de felheid van de territoriale vogels tegenover de inventarisator in het noordelijke gedeelte van het gebied.

Kievit 18 territoria

De territoria van de Kievit komen redelijk verspreid voor, met name in de lage gebieden. Mogelijk heeft dit te maken met de langzamere grasgroei. De indruk bestaat dat er van (maar) zeven paar de jongen vliegvlug werden.

Grutto 17 territoria

Met name op de noordelijke percelen kwamen de Grutto paren redelijk geclusterd voor, van de 17 territoria van de Grutto werden er hier maar liefst 11 vastgesteld; een waar Grutto-bolwerk. In dit deel kwamen verschillende vegetatietypen (grassoorten) voor met verschillen in grasgroei. Het was ook in het noorden waar langzame droogvallende, voedselrijke poeltjes aanwezig waren, gelegen in de lagere gedeelten langs de Zomerdijk. Het eerste juveniel werd op 13 mei waargenomen. Op 28 mei werden in het noordelijk deel, tegen de Zomerdijk aan, 15 heftig alarmerende oudervogels geteld. Hoewel er geen gericht onderzoek naar gedaan is, bestaat echter wel de indruk dat het uiteindelijk broedsucces in termen van het aantal uitgevlogen jongen niet laag was.

Op dezelfde dag werd een ronde in de Zuidpolder te Veld gemaakt. Opvallend was dat hier niet één Grutto werd waargenomen(!). Schrijver is er van overtuigd dat in het gebied Buitenvaart-Zuid meer Grutto jongen uitvliegen dan in de hele Zuidpolder te Veld...

Hoog gras is in de kuikenfase essentieel en komt in de huidige landbouwgebieden omstreeks eind mei en begin juni te weinig voor (te kleine oppervlaktes). Bovendien liggen de nog ongemaaide graslandpercelen veelal te verspreid en geïsoleerd. In korte tijd worden grote oppervlaktes gemaaid waardoor de kwaliteit van het leefmilieu voor kuikens enorm afneemt. Het is droevig vast te stellen dat een relatief klein gebied, de Buitenvaart-Zuid, zó van cruciaal belang geworden is voor de Grutto in dit deel van het Eemland.

Tureluur 10 territoria

Ook voor de Tureluur behoort de Buitenvaart-Zuid tot het belangrijkste broedgebied in de Zuidpolder te Veld. In het gebied komt de soort redelijk verspreid voor. Geringe clustering kwam voor in het noordelijk en het zuidelijk deel van het gebied.

Graspieper 1 territorium

Het grasland van de Buitenvaart-Zuid is verre van een uniforme grasmat. Ook ontbreekt het niet aan reliëf en oneffenheden in het terrein. Eén territorium voor de Graspieper valt misschien toch wat tegen. Een mogelijkheid kan zijn dat de voedselvoorziening tekort schiet.

Witte Kwikstaart 3 territoria

De Witte Kwikstaart heeft de drie territoria in de buurt van de natte delen van het onderzoeksgebied; nabij een nat deel tegen de Zomerdijk aan en nabij de twee geulen in het zuiden. Het was ook daar waar de Witte Kwikstaart heeft meest foeragerend werd waargenomen; rennend of fladderend achter insecten aan.

Kleine Karekiet 3 territoria

Zoals verwacht waren er twee territoria langs de meest noordelijke rietstrook en een in de strook in het zuiden van het terrein. Het riet langs de Eem was zelfs voor de Kleine Karekiet te schamel om zich te vestigen.

Rietgors 2 territoria

Het bovenstaande gaat ook op voor de Rietgors. Frappant blijft natuurlijk dat juist deze soort zelfs van schamel rietland een territorium weet te maken.

5.2.2 waarnemingen van niet-broedvogels

Fuut Buiten het onderzoeksgebied, na bij het griendbosje in het noordoosten, had een Fuut een nest, na uitkomen werden er vijf jongen gezien. In het zuiden werd nog een paar met drie jonge vogels waargenomen.

Aalscholver Circa 45 actief vissende Aalscholvers werden op 13 mei in de Eem gezien.

Blauwe Reiger Van deze soort zijn er in de Buitenvaart-Zuid meer waarnemingen dan de Buitenvaart-Noord; een exemplaar op 12 april en op 12 juni drie exemplaren.

Knobbelzwaan Tijdens elk bezoek werden er Knobbelzwanen waargenomen; op 12 april drie exemplaren en een solitair mannetje. Deze laatste werd ook op 24 april, 13 en 28 mei en op 12 juni gezien. Aan de andere zijde van de Zomerdijk werd een familie met 5 juveniele vogels gesignaleerd.

Kolgans Een paar op 24 april, aan de zuidzijde en wegzwemmend naar het Ocriteiland.

Soepgans Achttien witte exemplaren op 24 april, aan de zuidzijde en wegzwemmend naar het Ocriteiland. Ook op 13 mei ruim 20 exemplaren langs de zuid rand van het gebied.

Nijlgans Een paartje Nijlgans gezien op 24 april, aan de zuidzijde en wegzwemmend de Eem op. Een paar vloog op 13 mei over richting zuid.

Bergeend Op 12 april was een paartje Bergeend in het gebied aanwezig. Op 13 mei stelde een mannetje zich agressief op tegenover een paar Grutto's en op 28 mei werden drie richting zuid overvliegende Bergeenden en een rustend mannetje gezien.

Zomertaling Op 13 en 28 mei werd een solitair mannetje waargenomen.

Kuifeend Alleen op 12 juni werd een mannetje Kuifeend waargenomen in de monding van een inlaatgeul in het zuiden van het gebied.

Buizerd Op 24 april was een exemplaar aanwezig in het gekapte griendbosje, aan de noordoost zijde van het gebied. Mogelijk heeft de Buizerd hier de nacht doorgebracht.

Oeverloper Op 13 mei werd een exemplaar foeragerend aangetroffen op een nat gedeelte aan de voet van de Zomerdijk.

Kemphaan Op 12 april werd een enkel hennetje foeragerend waargenomen aan de voet van de Zomerdijk, waar het land ter plekke plas-dras was.

Watersnip Alleen op 12 april werden er twee solitaire vogels waargenomen.

Regenwulp Drie foeragerende exemplaren werden op 24 april gezien.

Wulp Een overvliegend Wulp werd op 24 april gehoord en gezien.

Groenpootruiter Fraai foeragerend in een plas-dras gedeelte langs de Zomerdijk werd een Groenpootruiter op 12 april waargenomen.

Bosruiter Drie foeragerende exemplaren in zomerkleed in nat weiland langs de Zomerdijk op 13 mei.

Kokmeeuw Kokmeeuwen vlogen op 24 april over.

Stadsduif Twee exemplaren waren op 28 mei druk aan het foerageren en op 12 juni werd nog een exemplaar waargenomen.

Houtduif Alle waargenomen Houtduiven werden foeragerend op Klaver of Vogelmuur waargenomen; twee exemplaren op 12 april, een exemplaar op 13 mei, 28 mei en ook een exemplaar op 12 juni. Een nest werd vlak buiten het gebied ontdekt boven op de uitgelopen kruin van een omgehakte Wilg.

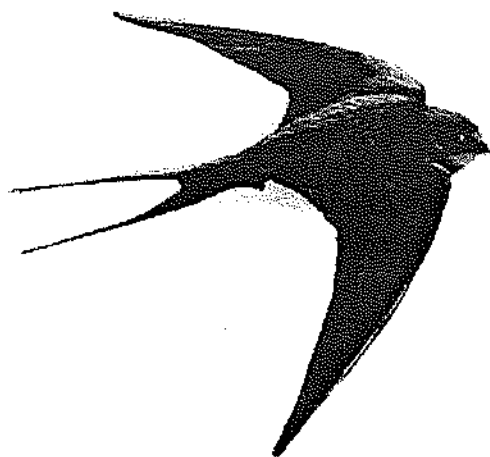
Gierzwaluw Circa 50 exemplaren vlogen op 13 mei voornamelijk boven de Eemkade aan de oostzijde van het gebied. Een tiental Gierzwaluwen vloog op 12 juni rond boven het onderzoeksgebied.

Merel Een exemplaar op 13 mei en een op 28 mei, beide langs de oever van de Eem.

Beflijster Op 24 april werd een schuwe Beflijster man in het noordoostelijk gelegen griendbosje opgemerkt, net buiten het gebied. De vogel vloog de Eem over naar het oosten.

Koekoek Een roepende Koekoek werd op 13 mei gezien, vliegend boven de rietstrook van de Buitenvaart. Ook op 12 juni een vliegende en roepende vogel boven de Eemkade. Voldoende waardvogels ontbreken in het onderzoeksgebied. Op het zuidelijk gelegen Ocriteiland is hier mogelijk meer kans op.

Oeverzwaluw Diverse jagende Oeverzwaluwen werden op 24 april gezien.

Boerenzwaluw Ook van deze zwaluw werden alleen jagende exemplaren boven het gebied gezien en ook voornamelijk boven de Eemkade; op 12 en 24 april, op 13 mei circa zeven exemplaren en op 28 mei circa tien exemplaren.

Bosrietzanger Een territorium bevond zich in het gekapte griendbosje, net buiten het onderzoeksgebied. Het territorium is er een uit het boekje: 'struikgewas, netels en andere weelderige rijke, dikke vegetatie'.

Koolmees Een soort welke zou je hier niet zou verwachten; twee waarnemingen langs de Eem van solitaire mannetjes op 13 mei en op 12 juni.

Ekster Op 12 april vloog er een Ekster over.

Kauw Een overvliegend exemplaar werd op 24 april gezien.

Spreeuw Opvallend van deze soort is dat hij niet veel gezien is tijdens de bezoeken aan het gebied, alleen op 13 mei.

Huismus Van deze soort werden er alleen op 13 mei vijf exemplaren en op 28 mei twee exemplaren waargenomen, beide keren was de soort aanwezig op de kade langs de Eem.

5.2.3 waarnemingen van zoogdieren

Haas In het onderzoeksgebied werden geregeld Hazen gezien; twee exemplaren op 12 april, zeven exemplaren in het noordelijk deel op 24 april, een exemplaar op 28 mei en maar liefst acht Hazen op 12 juni.

Konijn Alleen in het zuidelijk deel, nabij de jachthaven, werden vrijwel elke ronde Konijnen waargenomen. Een exemplaar op 24 april, op 13 mei twee exemplaren in rietstrook langs de Eem, een exemplaar op 28 mei en twee exemplaren op 12 juni. In de zuidelijke regio waren graaf- en vraatsporen te vinden, onder meer in de Zomerdijk.

Mol Molshopen gaven aan dat de soort in het gebied voorkomt, echter niet algemeen; alleen in het noorden en zuiden van het gebied werden deze sporen gevonden.

Muskusrat Op 12 juni werd er een solitair zwemmend exemplaar gezien. In een nat gedeelte langs de Zomerdijk werden enkele koepelnesten gezien.

Muis spec. Op 12 april en op 28 mei werden enkele exemplaren gehoord langs de wat ruigere en droge gedeelten langs de Eemkade.

5.2.4 waarnemingen van amfibieën

Groene Kikker Tientallen jonge exemplaren werden gezien op 24 april buiten het onderzoeksgebied, langs de rand van het water van het gekapte griendbosje in het noordoosten.

5.2.5 waarnemingen van vissen

Brasem Op 28 mei werden circa zes paaiende Brasems in een sloot gesignaleerd, welke in open verbinding staat met rivier de Eem.

5.3 Soorten van de Rode Lijst

In november 2004 is een nieuwe Rode Lijst van kracht geworden, welke is opgesteld door SOVON en Vogelbescherming Nederland (Van Beusekom et al. 2005).

Voor de samenstelling van de Rode Lijst 2004 zijn dezelfde criteria gebruikt als voor de Rode Lijsten van andere diersoorten. Deze criteria zijn door het Ministerie van LNV opgesteld en wijken licht af van de voor de Rode Lijsten van 1994 (en 1985) gebruikte criteria.

Om de trend te bepalen zijn de huidige aantallen afgezet tegen de geschatte aantallen rond 1960, wat als referentie wordt aangehouden. Om op de Rode Lijst te komen moet bij de algemenere soorten meer dan 50% achteruitgang zijn vastgesteld, voor zeldzamere soorten 25%. Soorten met minder dan 125 broedparen komen in elk geval op de lijst, waardoor ook enkele nieuwkomers zich kwalificeren.

Tabel 5. Vastgestelde Rode Lijst-soorten in de Buitenvaart Noord en -Zuid met redenen voor plaatsing in bijbehorend gebied.

Soort	Categorie	Gebied
Zomertaling	KW	Buitenvaart-Noord
Slobeend	KW	Buitenvaart-Noord
Kemphaan	EB	Buitenvaart-Noord
Grutto	GE	Buitenvaart Noord en -Zuid
Tureluur	GE	Buitenvaart-Noord en -Zuid

Overzicht van de verschillende redenen voor opname:

EB= Ernstig bedreigde soorten

Soorten die zeer sterk zijn afgenomen en zeer zeldzaam zijn.

KW= Kwetsbare soorten

Soorten die zijn afgenomen en vrij tot zeer zeldzaam zijn en soorten die sterk tot zeer sterk zijn afgenomen en algemeen zijn.

GE= Gevoelige soorten

Soorten die stabiel of toegenomen zijn en zeer zeldzaam zijn en soorten die sterk tot zeer sterk zijn afgenomen en algemeen zijn.

5.4 Exoten in de Buitenvaart-Zuid

De laatste jaren vestigen zich steeds meer niet-inheemse vogelsoorten als broedvogel in Nederland en ook in de Eempolders. Het gaat hier om vogels die uitgezet werden of ontsnapt zijn uit gevangenschap. De broedpopulatie van bepaalde soorten is zich explosief aan het ontwikkelen met name de Soepgans en de Canadese Gans, en in mindere mate Kolgans en Grauwe Gans.

Tijdens het onderzoek viel het grote aantal van de genoemde soorten op, welke zich in het zuidelijk deel van de Buitenvaart-Zuid bevonden. De soorten waren voornamelijk in de Eem te vinden tussen het Ocrieteiland en het onderzoeksgebied en aan de andere zijde van de Zomerdijk. In tabel 6 zijn de meest opvallende exoten aangegeven.

Tabel 6. Opvallende exoten en aantallen binnen en buiten de Buitenvaart-Zuid in 2005.

Datum	Soort	Aantal	Gebied
24 april	Soepgans	18	Buitenvaart-Zuid
13 mei	Soepgans	20	Buitenvaart-Zuid
28 mei	Soepgans	35	Eem-Ocriteiland
28 mei	Canadese Gans	36	Zomerdijk-west
28 mei	Canadese Gans	13	Eem-Ocriteiland
12 juni	Kolgans	4 paar	Zomerdijk-west
12 juni	Grauwe Gans	6	Buitenvaart-Zuid
12 juni	Soepgans	36	Buitenvaart-Zuid
12 juni	Canadese Gans	2 paar	Zomerdijk-west
12 juni	Canadese Gans	12	Buitenvaart-Zuid

Ten opzichte het grote aantal aanwezige exoten valt het relatief geringe aantal territoria in de Buitenvaart-Zuid op (Kolgans 2x, Grauwe Gans 1x, Soepgans 7x en Canadese Gans 1x).

Mogelijke reden hiervan is de wijze van beheer. Genoemde ganzen prefereren goed beschermde plekken om te nestelen, meestal in riet of ruigte. Het beperken van geschikte broedhabitat is een factor die het reproductiesucces beperkt. Het inzetten van schapen langs de Eem, over de Eemkade, helpt bij het reduceren van het broedhabitat van Ganzen. Nadeel hiervan is dat daarmee ook de habitat van andere (avi)fauna wordt veranderd. Alle genoemde territoria bevinden zich daar waar geen schapen zijn ingeschaard.

Het Ocriteiland is een waar bolwerk van exoten, welke ongestoord vele jongen kunnen produceren. Het Ocriteiland functioneert al jaren als beschermd 'kerngebied', een reservoir van waaruit de toename elders gestart is.

Veel meer ganzen zou kunnen leiden tot vegetatieontwikkeling in het reservaat, waar voor een botanisch beheer gekozen is en dus een ongewenste ontwikkeling kan zijn. De verdere ontwikkeling van de exoten onder de ganzen kan ook gevolgen hebben voor bepaalde inheemse vogelsoorten. Het beheer met schapen op de Eemkade functioneert voorlopig goed.

Het blijft van groot belang om de aantalontwikkeling van deze exoten te volgen.

5.5 Predatie

Predatoren van weidevogels die in de twee onderzoeksgebieden voorkomen zijn o.a. Bruine Kiekendief, Buizerd, Ekster, Kauw en Zwarte Kraai.

Tijdens de inventarisatierondes zijn geen legsels gevonden die waren gepredeerd. Ook werden er geen "losse" eieren gevonden welke waren gepredeerd.

Hieruit blijkt dat in weidevogelrijke gebieden de kans op predatie lager is dan in weidevogelarme gebieden. Meer broedparen weidevogels gezamenlijk zijn beter in staat predatoren te verjagen dan slechts enkele vogels.

5.6 Conclusies

In de Buitenvaart-Noord hebben vrijwel alle broedvogels zich positief hersteld nadat in 2004 de plas niet aanwezig was (Van Houten 2005). De plas vervult dus een belangrijke functie voor een goed en gevarieerd broedvogelstand. Soorten welke zich nog niet hersteld hebben zijn Bergeend, Wilde Eend en Kluut. Voor de eerste twee soorten kan deze afname ook binnen de populatieschommelingen van de soort vallen. De Kluut is een ander verhaal. Hoewel de plas weer aanwezig was en de sloot onder de voet van de Buitenvaart- en Eemdijk zeer flauw afgegraven is, waarbij er een behoorlijk arcaal kale grond is bijgekomen, bleek dit niet voldoende de Kluut weer te bewegen om een territorium te bezetten. Een andere pioniersoort, de Kleine Plevier, keurde het gebied wel waardig. Opvallend is het aantal van 9 territoria van de Tureluur, het hoogst sinds de start van de broedvogelkarteringen in 1999 (zie Bijlage 2).

Vermeldenswaardig is nog dat de Buitenvaart-Noord veelvuldig wordt gebruikt als foerageergebied voor steltlopers uit de nabij gelegen weilanden. Hier mag de recent schuin afgegraven slootkanten, in het oosten van het gebied langs de Eemkade, als meerwaarde voor het gebied genoemd worden. Met name 's morgens vroeg, mogelijk ivm de rust, wordt hier veel gebruik van gemaakt.

In de Buitenvaart-Zuid is het relatief hoge aantal territoria van de vier belangrijkste steltlopers opvallend te noemen; Scholekster 8, Kievit 18, Grutto 17 en Tureluur 12. Eventueel liggen de oorzaken deels buiten het gebied, zoals de grootschalige ruilverkaveling en ontwatering die gedurende de jaren negentig van de vorige eeuw overal in het omringende landschap plaatsvond.

6. Beheeraanbevelingen

- **Hoog opzetten van de waterstand.** Voorgesteld wordt om in de Buitenvaart-Noord meer continuïteit in het waterbeheer van de plas te brengen. Deze mogelijkheid is aanwezig door (meer) gebruik te maken van de elektrische pomp. Dit voorkomt het scheuren van de grond en dus lekkage. De aantrekkingskracht van het gebied, de plas, gaat dan niet verloren. Voedselrijk en ondiep water met schaarse begroeide delen zijn schaars in het Eemland. Hoewel het beheer gericht is op de ontwikkeling van botanisch waardevolle graslanden, zal genoemde voorstel een en ander niet in de weg zitten.

- **Aanleggen drassige laagten.** In de Buitenvaart-Zuid liggen enkele lage delen tegen de Zomerdijk aan, welke in aanloop tot de zomer drassig tot nat blijven. Gebleken is dat juist deze structuren in trek zijn als foerageergebied en drinkwater voor onder meer juveniele Grutto's. Doordat de Zomerdijk opengesteld is als wandelpad brengen wandelaars nogal wat storing met zich mee.

Er zouden wat meer kleine delen van percelen nat kunnen worden gezet door het verlagen van het maaiveld, zodat deze delen permanent plas-dras staan. Een plas-dras situatie houdt in dat circa $\frac{1}{3}$ deel van het gebied net onder water staat en $\frac{2}{3}$ deel net boven water. Deze drassige laagten zouden verspreid in het reservaatgebied aangelegd dienen te worden, met name richting oost.

- **Tegengaan van recreatie ter voorkoming van onrust in de broedtijd.** Een andere factor welke niet onbelangrijk is, is de "externe factor" rust. In het algemeen is de voortplantingsperiode een kwetsbare periode voor een dierenpopulatie. Wanneer een broedbiotoop van vogels zodanig wordt beïnvloed dat geen succesvolle voortplanting kan plaatsvinden, moet dit ook als een zeer nadelige factor worden beschouwd. Zo kan de Zomerdijk, ondanks het extensieve gebruik, zeker als een hinderlijke verstoringfactor worden beschouwd. Genoemde dijk, welke zo'n twee meter boven het maaiveld uitsteekt, is een geliefd wandelpad, zeker in de weekends. Honden mogen ook mee, mits aangelijnd. Van de vijf bezoeken is twee maal geconstateerd dat er honden loslopen in het gebied. In beide gevallen rende de honden van noord naar zuid achter Hazen aan, wat een enorme paniek onder vogels veroorzaakte. Gesprekken zouden gestart kunnen worden met de beheerder van de Zomerdijk. Voorstel is om de dijk alleen buiten het broedseizoen (1 maart-15 juni) open te stellen voor wandelaars.

7. Dankzegging

Vanaf deze plaats bedank ik Jan Roodhart, Vereniging Natuurmonumenten, voor zijn belangstelling en praktische kennis in het gebruik en beheer van de beide gebieden. Het mag ook wel eens gezegd worden dat mede door de Vereniging Natuurmonumenten er in de Zuidpolder te Veld nog steeds jonge Grutto's vliegvlug worden.

8. Geraadpleegde literatuur

Beuskom, R. van, P. Huigen, F. Hustings, K. de Pater & J. Thissen (redactie) 2005. Rode lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion, Baarn.

Bijlsma, R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.

Brinkkemper, J. 1979. De Kempphaan in Nederland. Wetenschappelijke mededelingen KNNV, Hoogwoud.

Dijk, A.J. van 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring Project SOVON. Broedvogelinventarisatie in proefvlakken. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Houten, M. van 2003. Broedvogels van de Buitenvaart-Noord in 2002. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Uitgave 130, Hilversum.

Houten, M. van 2005. De Broedvogels van de Buitenvaart-Noord 1999-2004. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Uitgave 147, Hilversum.

KNMI, 2005. Maandoverzichten van het weer in Nederland.

SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. -Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland.

Terlouw, R.J.S. & W.J.R. de Wijs, 1990. Weidevogelonderzoek in het Landinrichtingsgebied Eemland 1989. Directie Beheer Landbouwgronden, Utrecht. DBL-publicatie nr. 31.

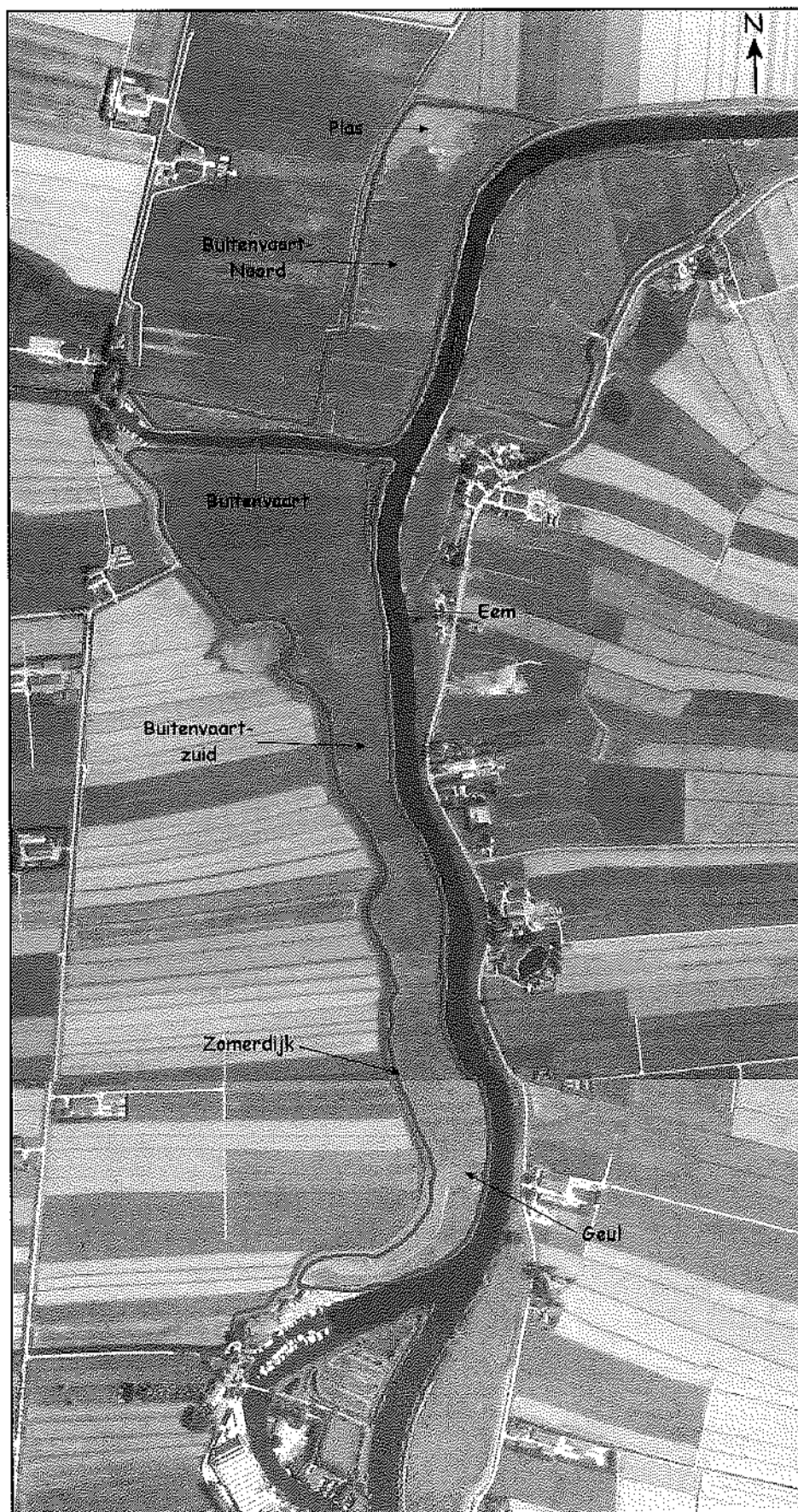
Teunissen W.A. & van Kleunen A. 2001. Weidevogels inventariseren in cultuurland. Handleiding Nationaal Weidevogelmeetnet. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

BIJLAGEN

Bijlage 1

Luchtfoto van de ligging van de onderzochte gebieden.

Bijlage 2

Soorten en territoria van broedvogels van de Buitenvaart-Noord in 2005, 2004, 2003, 2002, 2001, 2000 en 1999.

Soort	Aantal territoria in 2005	Aantal territoria in 2004	Aantal territoria in 2003	Aantal territoria in 2002	Aantal territoria in 2001	Aantal territoria in 2000	Aantal territoria in 1999
Knobbelzwaan	-	-	-	1	1	1	1
Zwarte Zwaan	-	-	-	-	1	-	-
Bergeend	2	1	5	4	5	4	3
Krakeend	2	1	-	1	4	2	5
Wintertaling	-	1	1	-	-	-	-
Wilde Iend	3	2	8	5	5	3	5
Zomertaling	1	-	-	1	3	1	3
Slobeend	5	1	1	3	10	3	7
Kuifeend	1	-	1	1	-	-	1
Meerkoet	15	12	14	15	20	10	16
Scholekster	3	2	3	1	2	1	1
Klunt	-	-	4	3	2	2	2
Kleine Plevier	1	-	-	-	-	1	-
Bontbekplevier	-	-	-	-	-	-	1
Kievit	13	8	12	11	10	8	18
Kemphaan	1	-	-	-	-	-	-
Grutto	8	4	10	12	9	10	6
Tureluur	9	2	6	6	5	3	3
Veldleeuwerik	1	1	-	1	-	1	2
Bosrietzanger	-	-	-	-	1	1	3
Graspieper	-	1	1	1	-	-	-
Witte Kwikstaart	6	1	2	1	-	-	-
Blauwborst	1	1	-	-	-	-	-
Merel	-	-	-	1	-	-	-
Kleine Karekiet	4	5	4	6	6	9	2
Rietgors	6	6	8	8	6	3	5
Aantal territoria	82	49	80	82	90	63	84
Aantal soorten	18	16	15	19	16	17	18

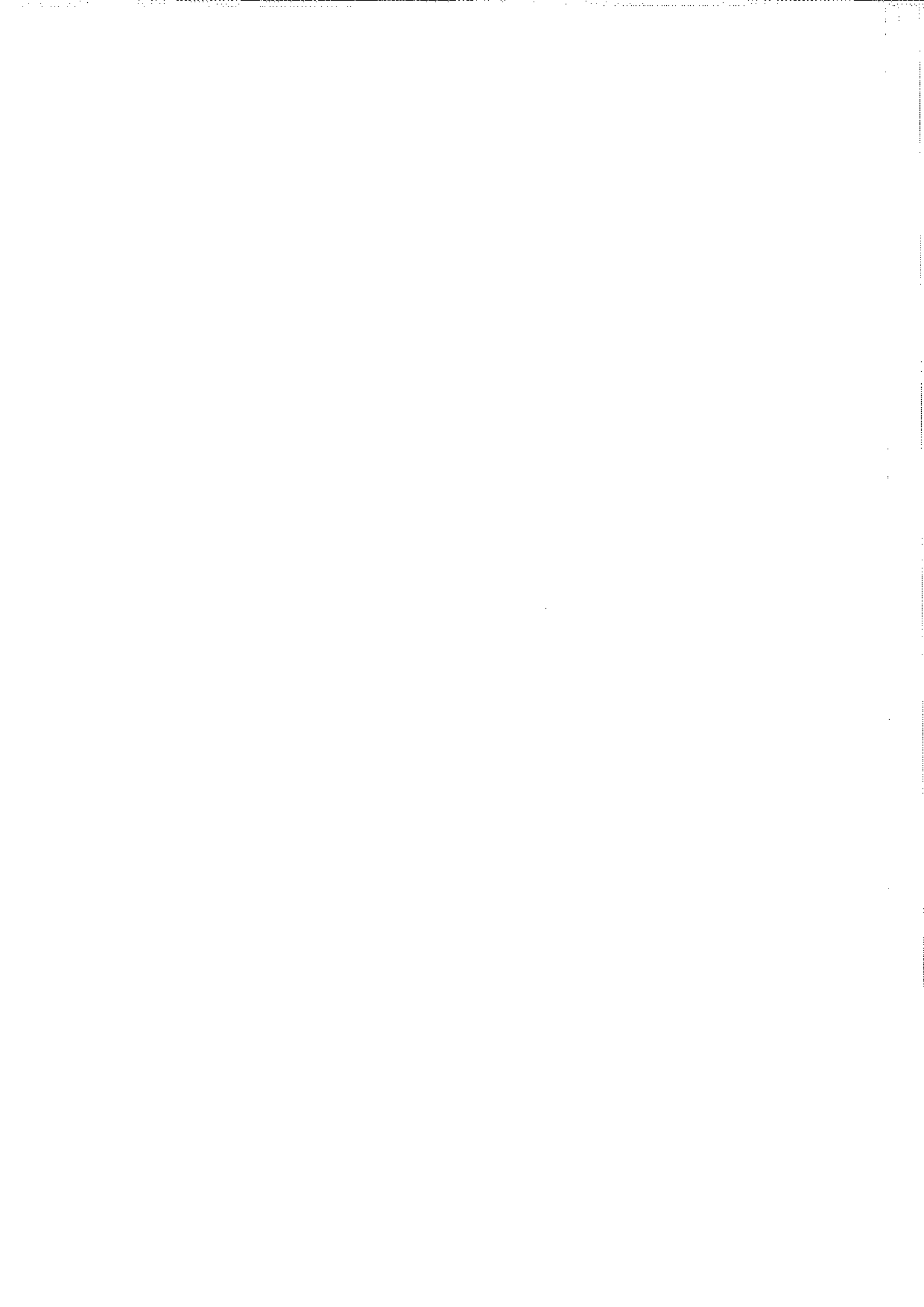

Bijlage 3 Territoriakaarten

De verspreiding van de soorten wordt weergegeven door middel van territoriumkaarten.

Deze stippen zullen over het algemeen niet de exacte plaats van het nest weergeven en evenmin is het zeker dat in alle gevallen het centrum van het territorium op die plaats lag. Weidevogels kunnen zich gedurende het seizoen gemakkelijk verplaatsen wanneer een eerste legsel is mislukt, ze kunnen foerageren op een ander perceel dan waar het nest ligt of door gevaar (onrust) of territoriumgevechten het eigen territorium tijdelijk verlaten. Al bij al kan gemeld worden dat de kaarten vermoedelijk een betrouwbaar beeld geven van de ligging van gevonden territoria.

Bergeend 2 territoria

Krakeend 2 territoria

Wilde Eend 3 territoria

Zomertaling 1 territorium

Sloboend 5 territoria

Kuifeend 1 territorium

Meerkoet 15 territoria

Scholekster 3 territoria

Kleine Plevier 1 territorium

Kievit 13 territoria

Kemphaan 1 territorium

Grutto 8 territoria

Turcluur 9 territoria

Veldleeuwerik 1 territorium

Witte Kwikstaart 6 territoria

Blauwborst 1 territorium

Kleine Karekiet 4 territoria

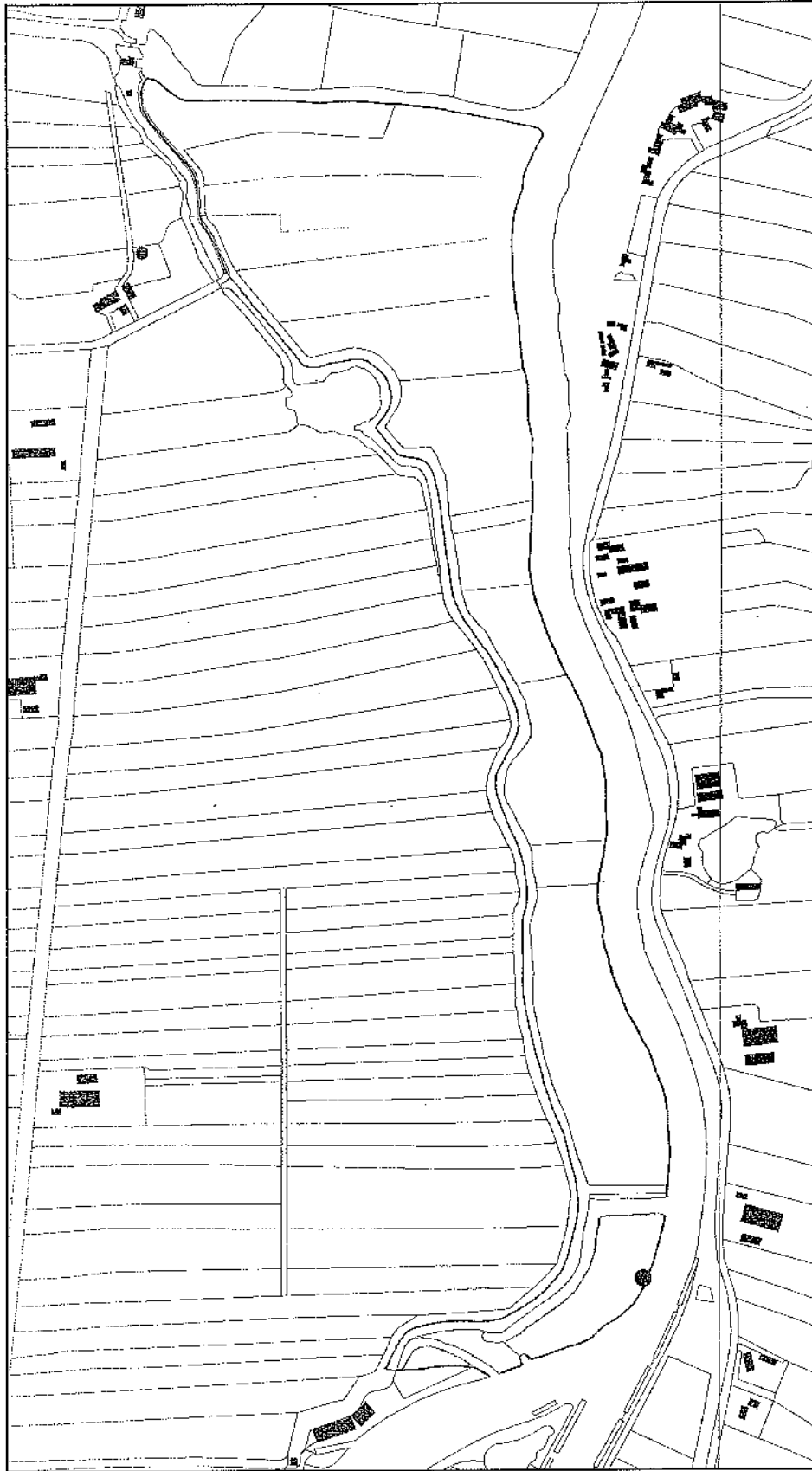
Rietgors 6 territoria

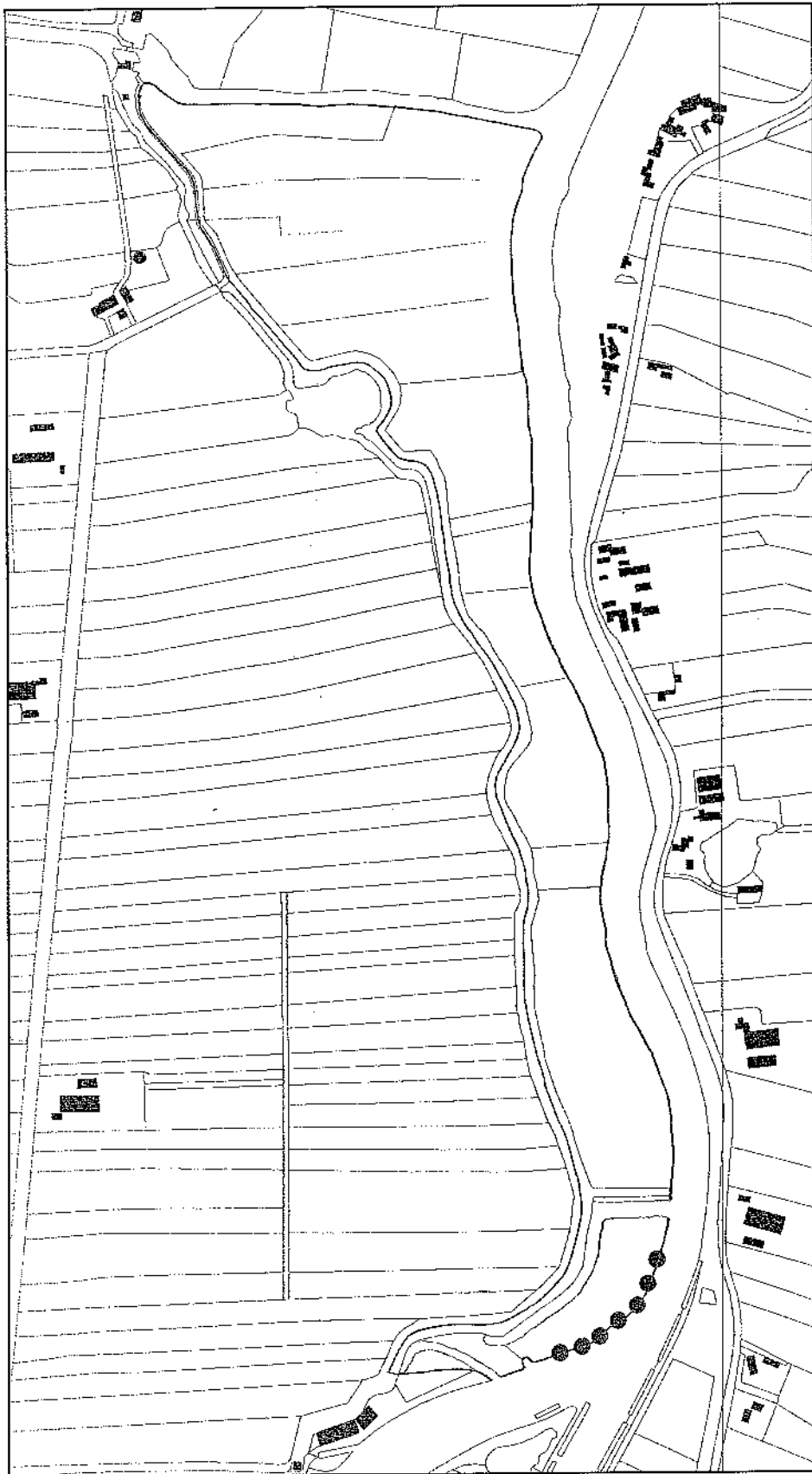
Kolgans 2 territoria

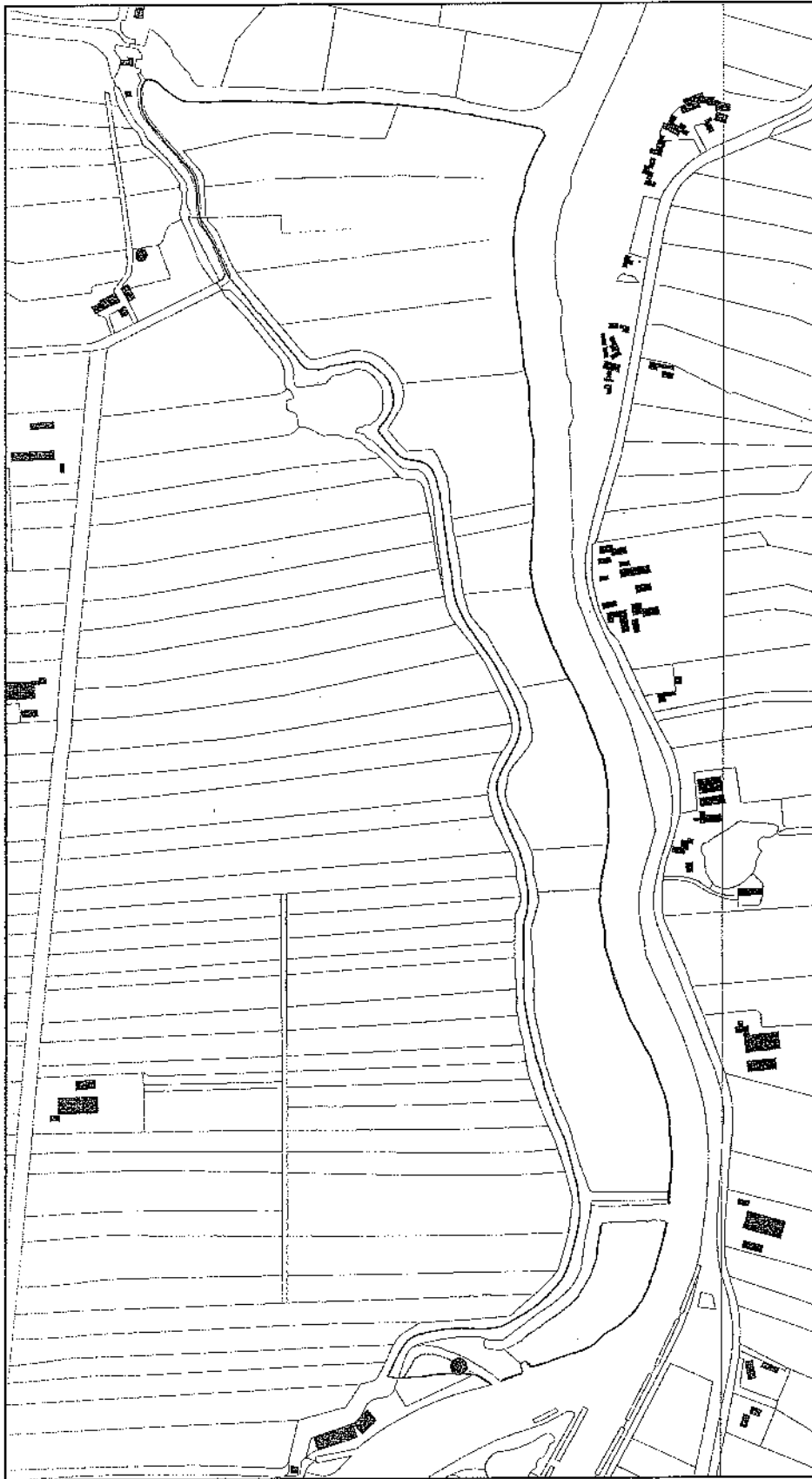
Grauwe Gans 1 territorium

Soepgans 7 territoria

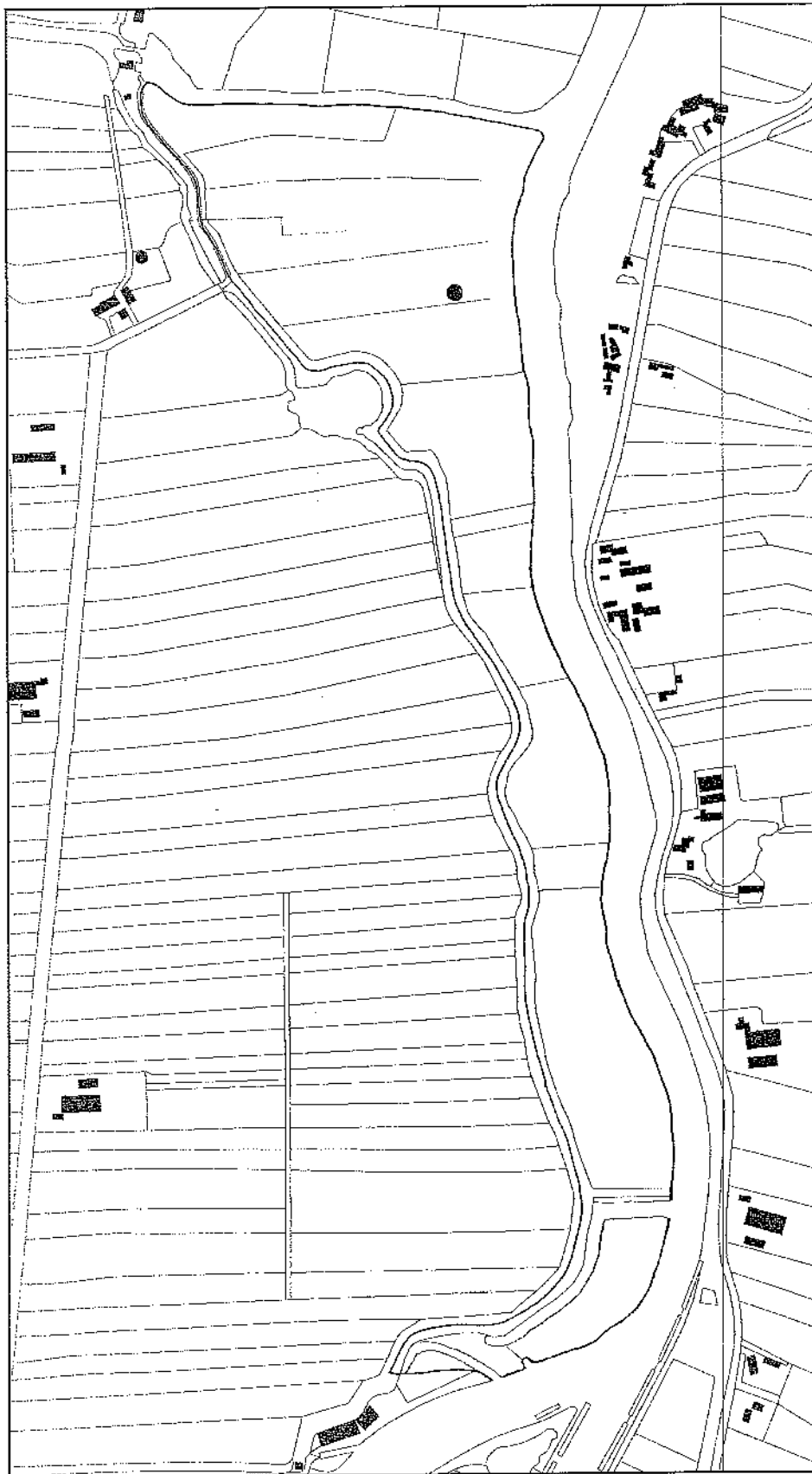

Canadese Gans 1 territorium

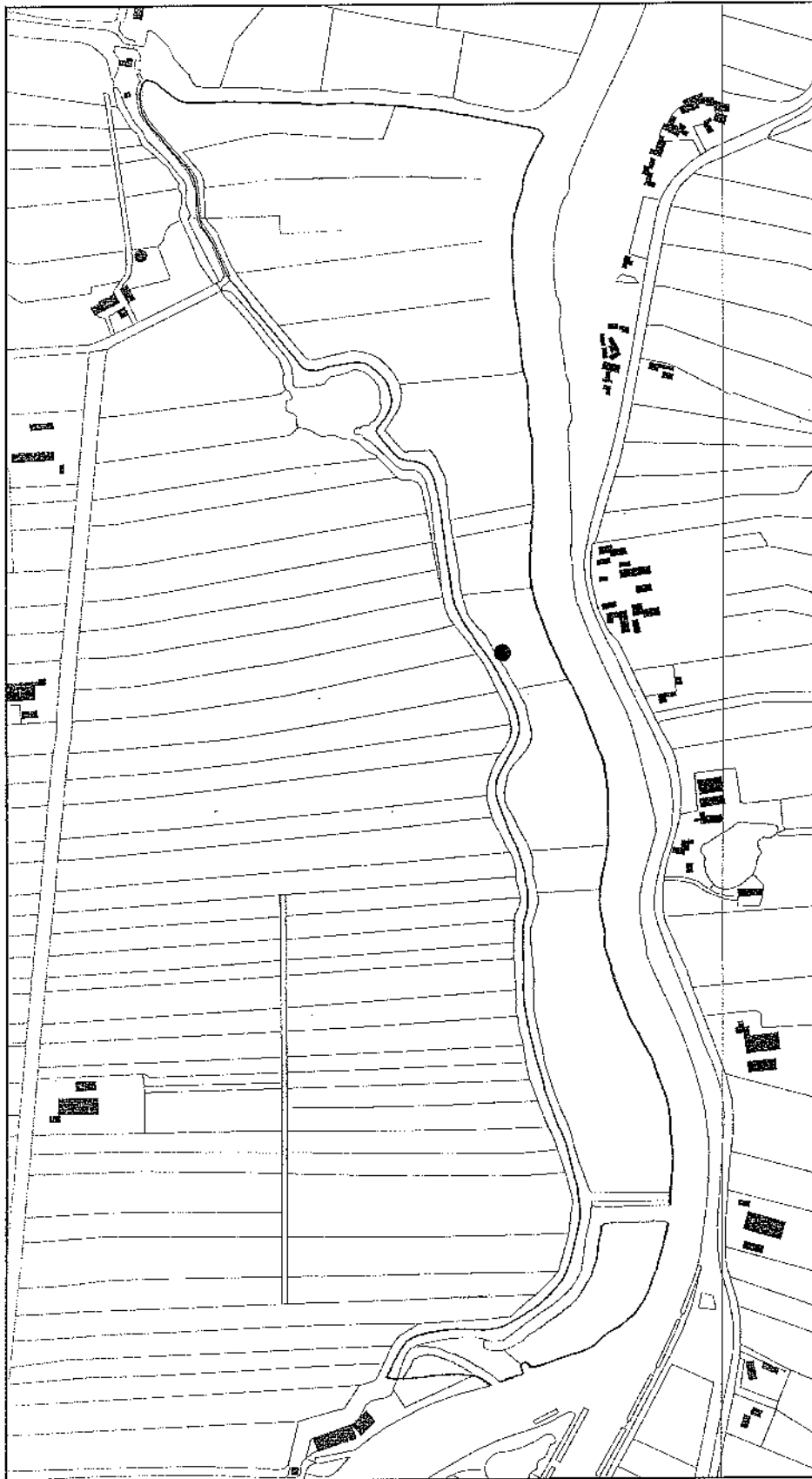

Krakeend 1 territorium

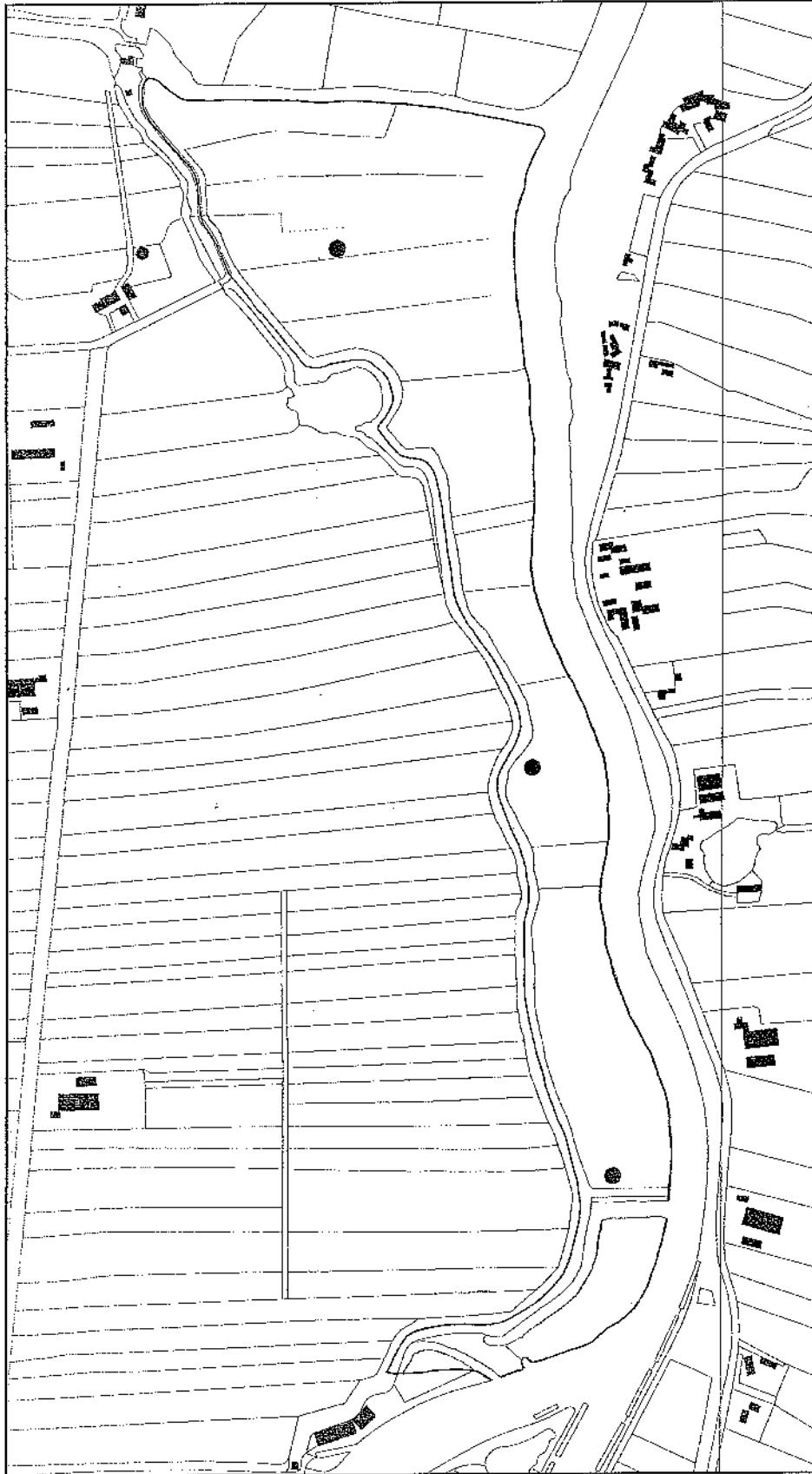
Wintertaling 1 territorium

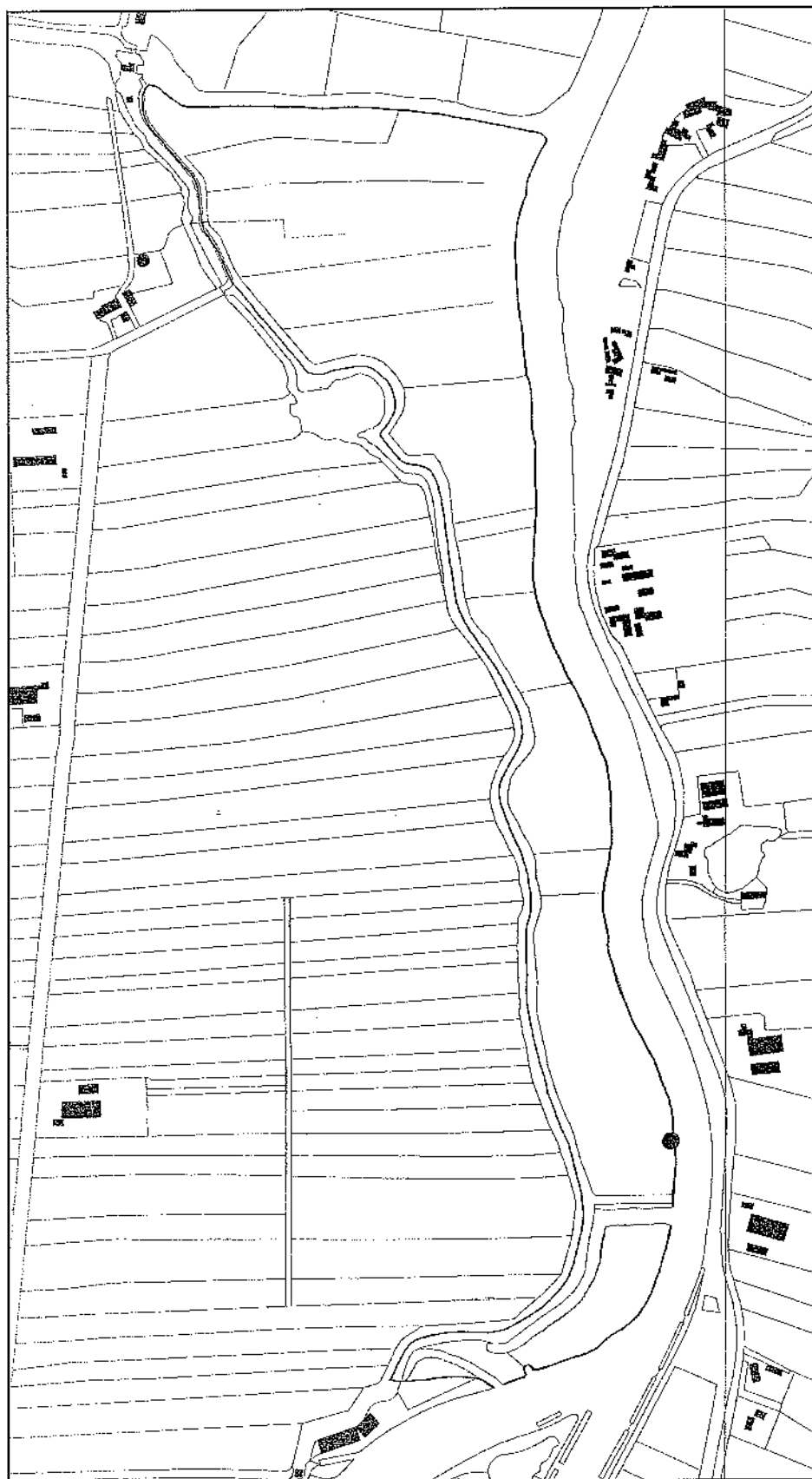
Wilde Eend 10 territoria

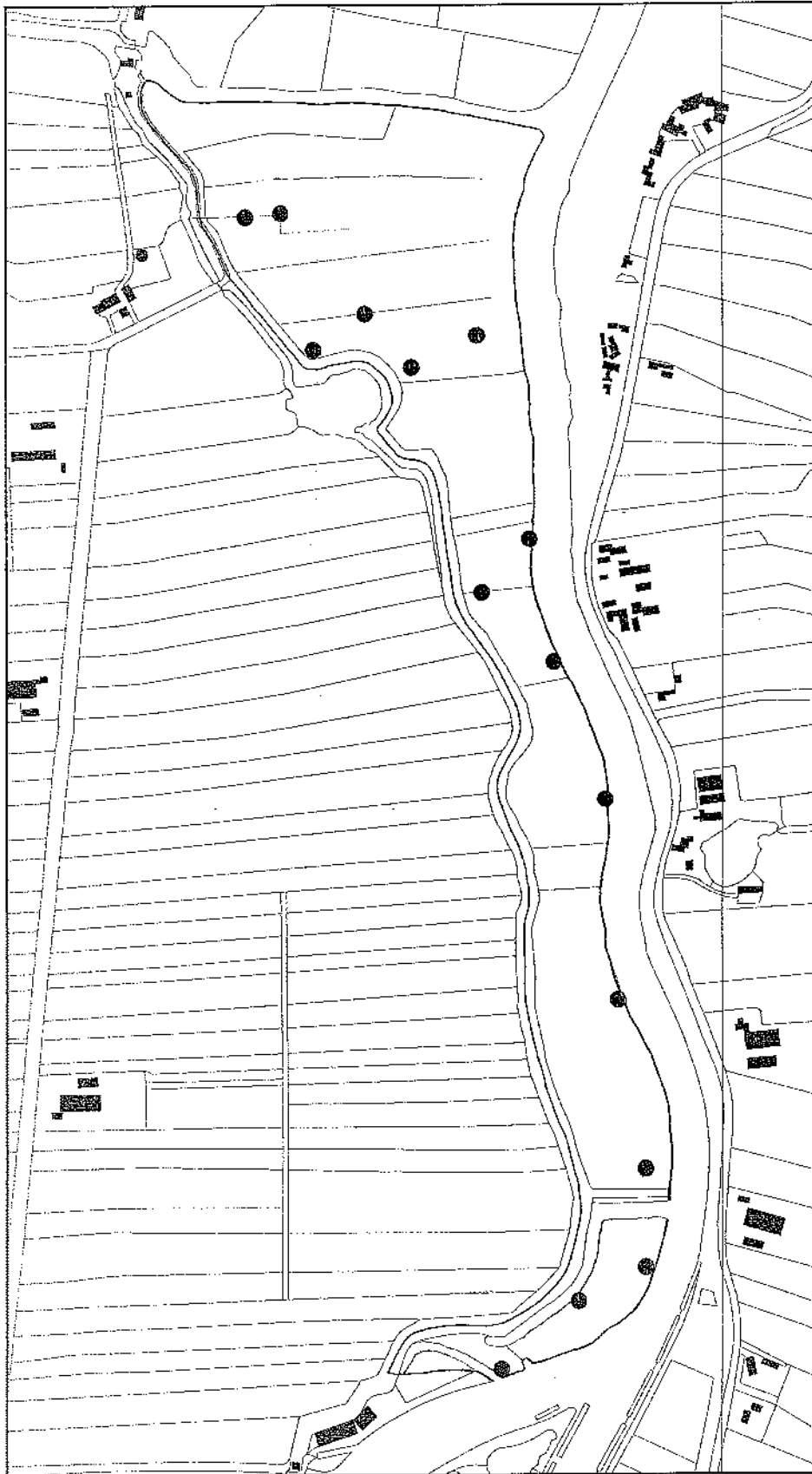
Slobeend 3 territoria

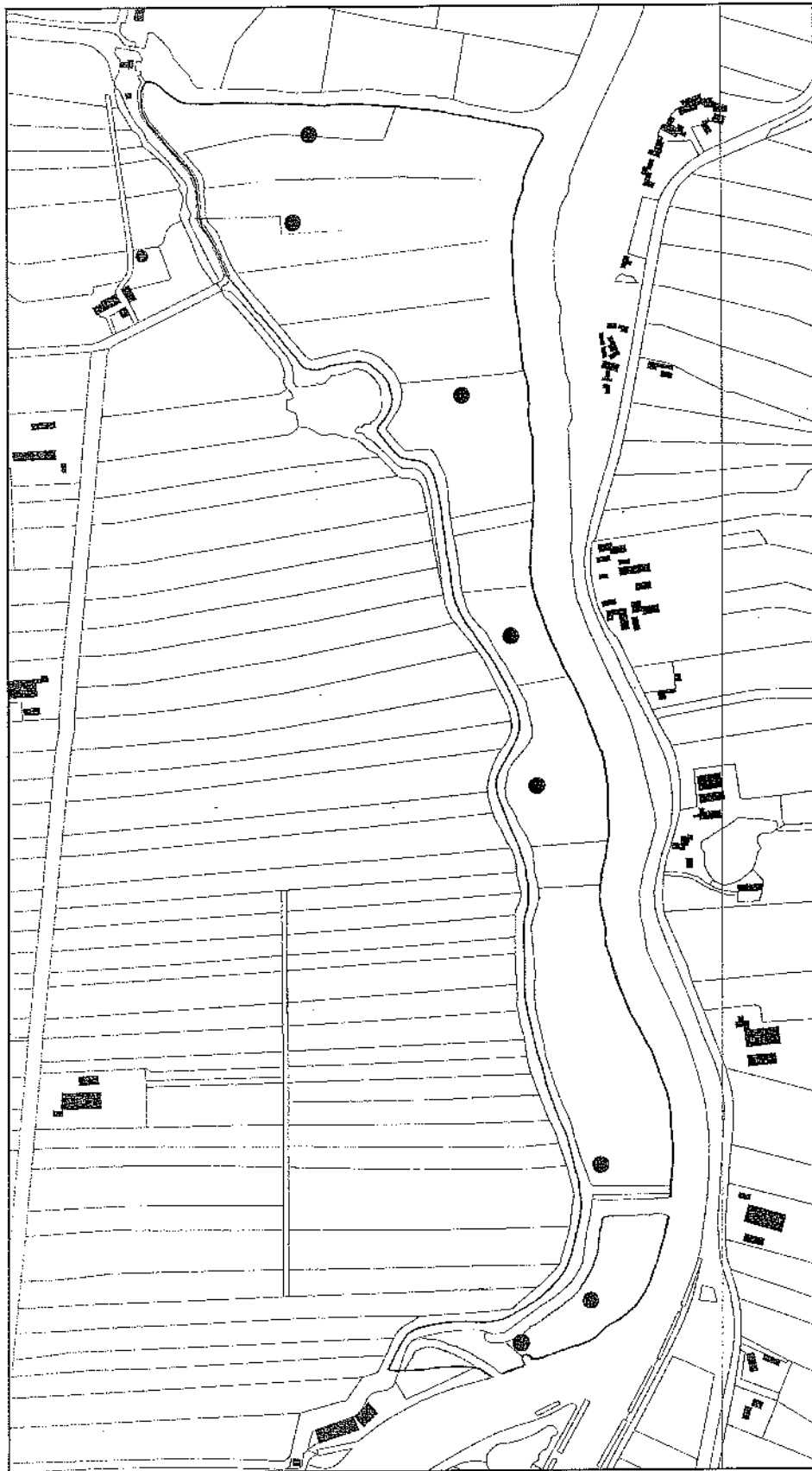
Waterhoen 1 territorium

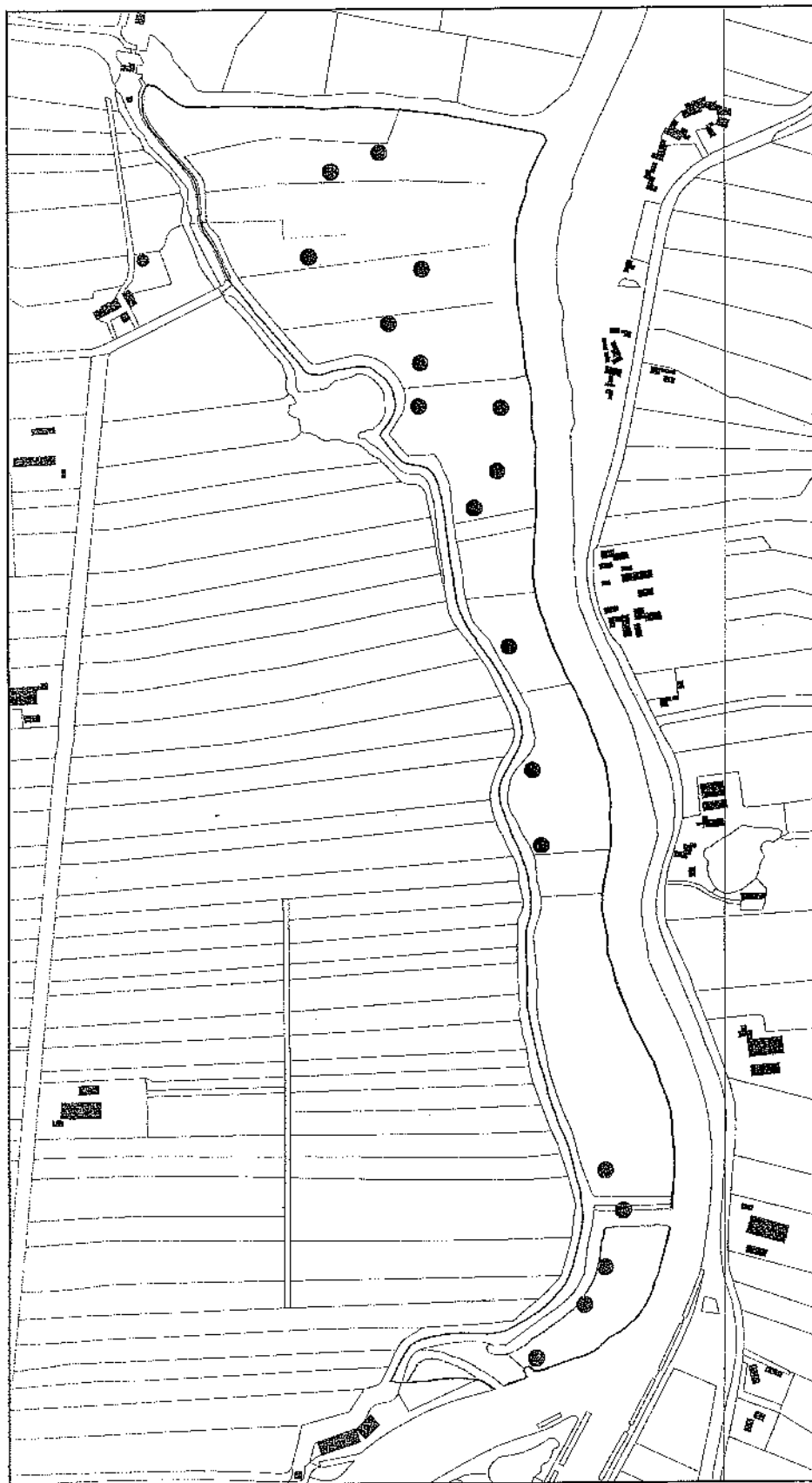
Meerkoet 15 territoria

Scholekster 8 territoria

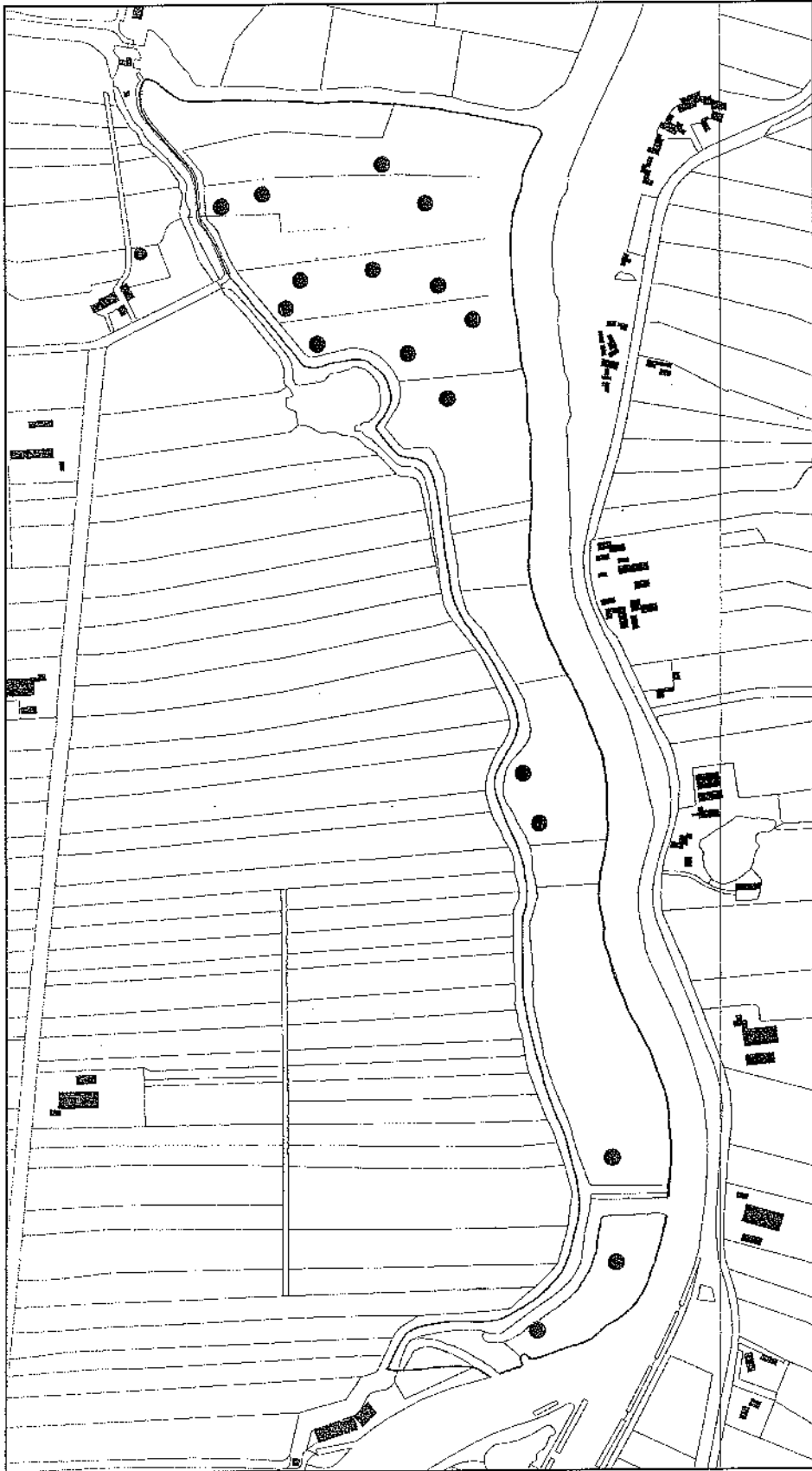

Kievit 18 territoria

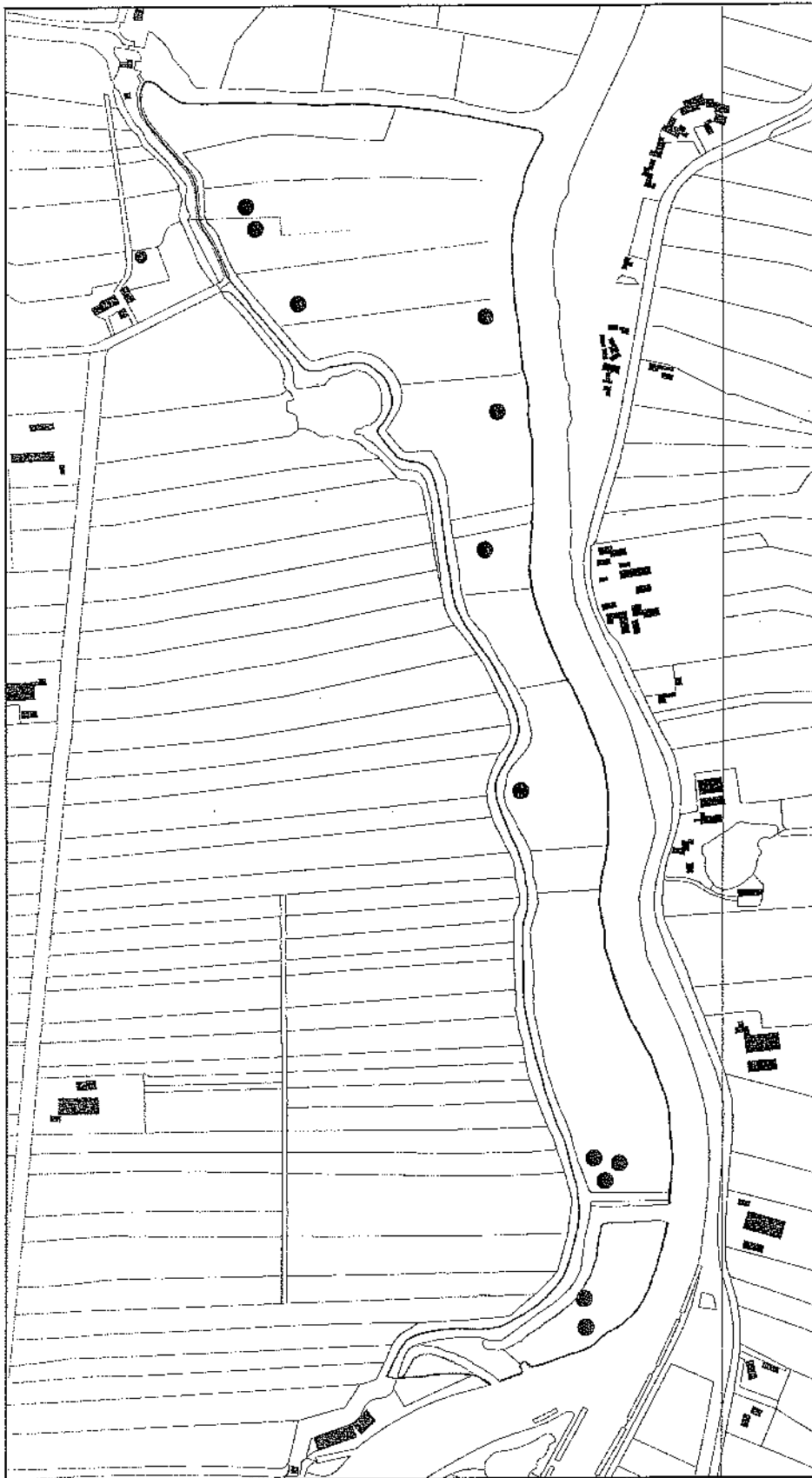

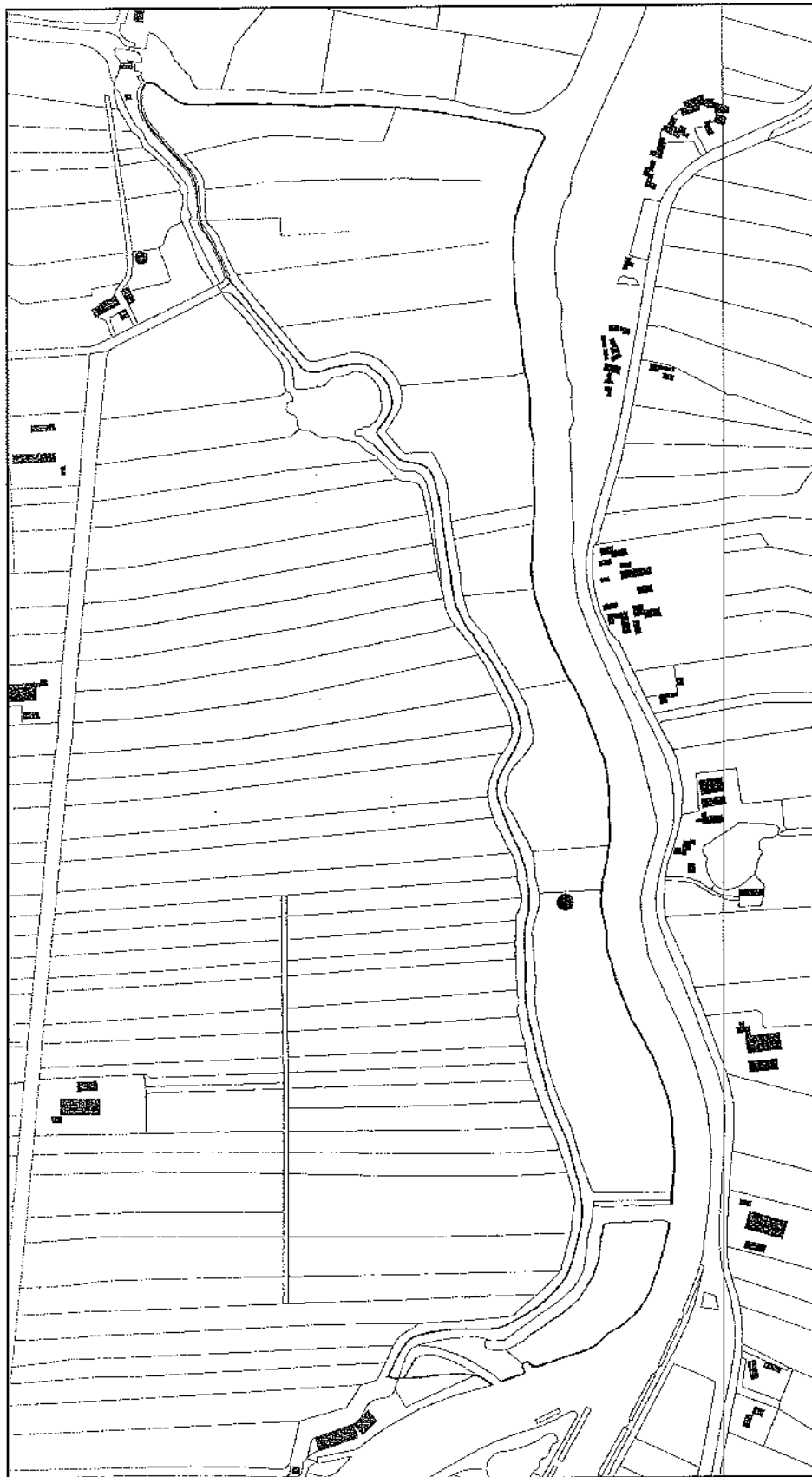
Grutto 17 territoria

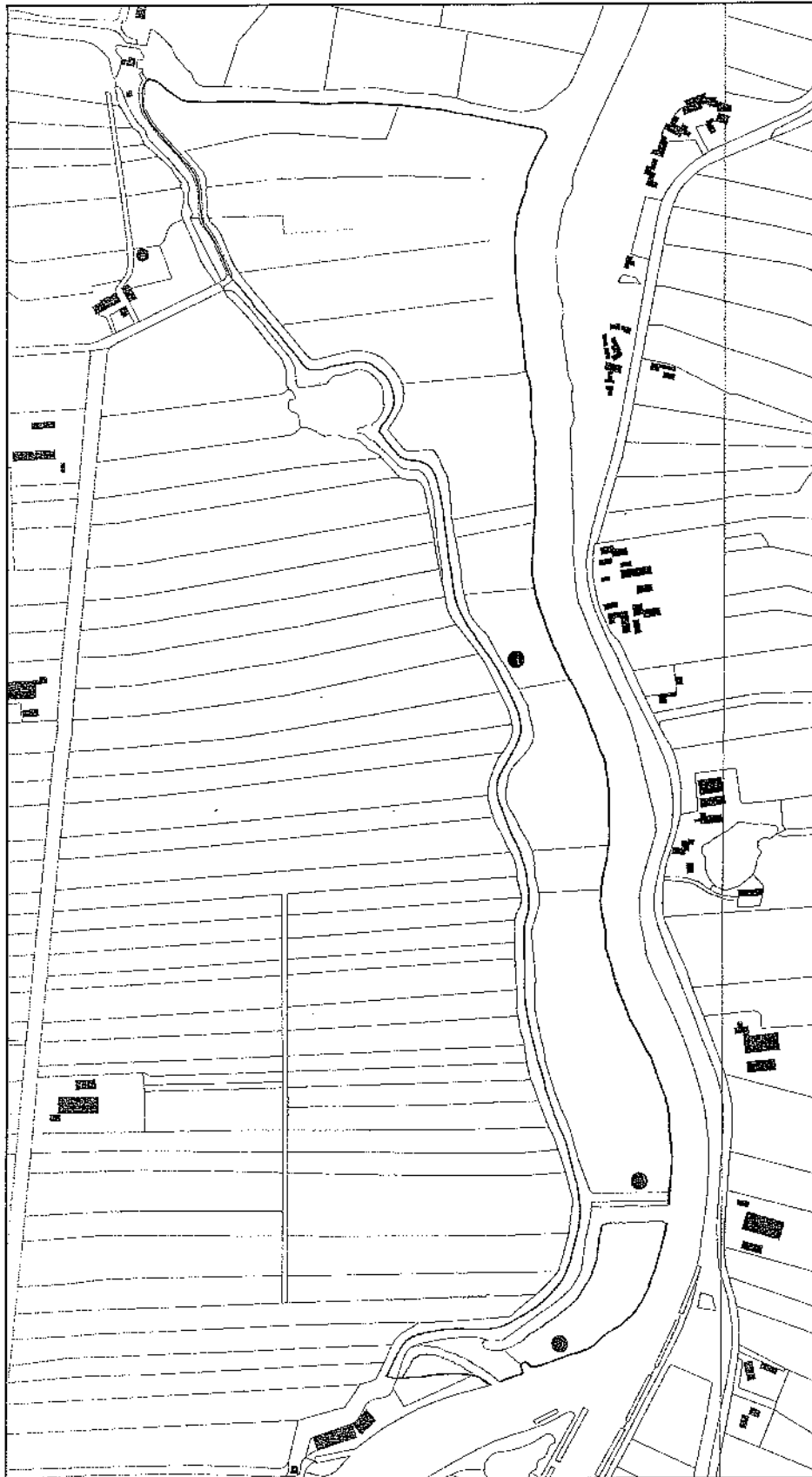
Tureluur 12 territoria

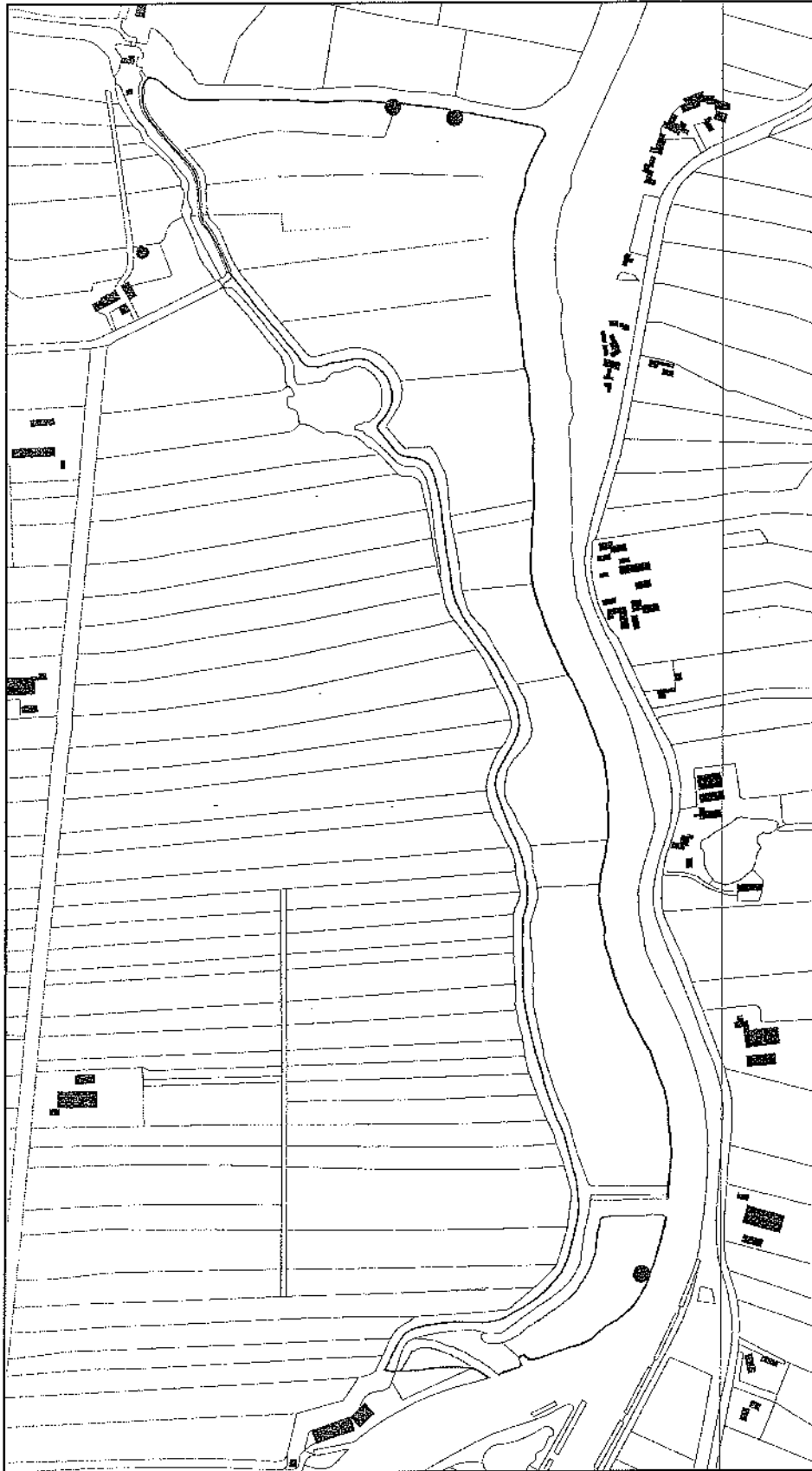
Graspieper 1 territorium

Witte Kwikstaart 3 territoria

Kleine Karekiet 3 territoria

Rietgors 2 territoria

